

**UCHWAŁA NR XX/167/21
RADY POWIATU W RYBNIKU**

z dnia 25 lutego 2021 r.

w sprawie przyjęcia Powiatowego Programu Działań na rzecz Osób Niepełnosprawnych na lata 2021-2025

Na podstawie art. 12 pkt 11 ustawy z dnia 5 czerwca 1998 r o samorządzie powiatowym (Dz.U.2020. poz. 920) w związku z art. 19 pkt.1, 112 pkt 13 ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (Dz.U.2020. 1876 t.j. z późn. zm.) oraz z art 35a z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych (Dz.U. z 2020r., poz 426 z póź zm.) na wniosek Komisji Oświaty i Pomocy Społecznej

Rada Powiatu Rybnickiego uchwala co następuje:

§ 1. Przyjmuje do realizacji Powiatowy Program Działań na rzecz Osób Niepełnosprawnych na lata 2021-2025 stanowiący załącznik n 1 do niniejszej uchwały.

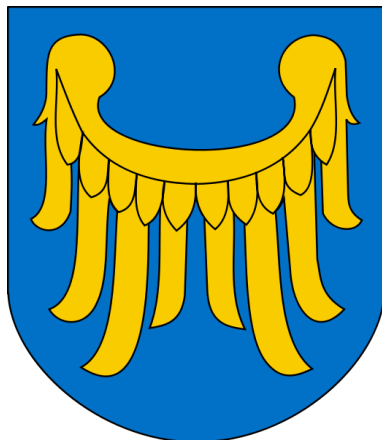
§ 2. Wykonanie uchwały powierza się Zarządowi Powiatu.

§ 3. Uchwała wchodzi w życie po upływie 14 dni od dnia podjęcia

Przewodniczący Rady

Jan Tokarz

Powiat Rybnicki

POWIATOWY PROGRAM DZIAŁAŃ NA RZECZ OSÓB Z NIEPEŁNOSPRAWNOŚCIĄ NA LATA 2021-2025

Opracowanie:

Monika Folwarczny
mgr Barbara Polnik
mgr Anna Wojtas-Rduch

Rybnik 2020

Spis treści

Wstęp	4
1. Teoretyczne aspekty niepełnosprawności	6
2. Analiza danych zawierających informacje o osobach z niepełnosprawnością w powiecie rybnickim w latach 2017-2019	10
3. Instytucje oraz działania podejmowane na rzecz osób z niepełnosprawnością w powiecie rybnickim	46
4. Powiatowy Program Działań na Rzecz Osób z Niepełnosprawnością na lata 2021-2025	54
5. Monitoring i ewaluacja	65
Podsumowanie	66
Spis tabel	67
Bibliografia	69

Program ukazuje przegląd literatury, analizę działalności na rzecz osób z niepełnosprawnością w powiecie rybnickim oraz prezentuje nowy plan działania na lata 2021-2025. Strategia ta składa się z kilku części: teoretycznych aspektów niepełnosprawności; analizy danych zawierających informacje o osobach z niepełnosprawnością oraz działalności instytucji na ich rzecz; części prognostycznej – Powiatowego Programu Działań na Rzecz Osób z Niepełnosprawnością; monitoringu i ewaluacji. Kompozycję klamrową stanowią wstęp oraz podsumowanie.

Wstęp

Nie ma kaleki, jest człowiek.

Maria Grzegorzewska

W ostatnich latach zaobserwowano wyraźny wzrost zainteresowania problematyką niepełnosprawności. Można stwierdzić, że ten czas stał się dla zagadnienia niepełnosprawności przełomowy. Nigdy wcześniej w prawodawstwie międzynarodowym, w kontekście niepełnosprawności nie poświęcono tak wiele uwagi kwestiom praw człowieka, wyrównywaniu szans, przeciwdziałaniu wykluczeniom i marginalizacji społecznej. Uznano, iż uniwersalne międzynarodowe akty w niewystarczającym stopniu zabezpieczają prawa osób z niepełnosprawnością. Domagano się zatem i nadal do tego się dąży, by tworzono prawa szczegółowe, skoncentrowane na przedmiotowej grupie społecznej. Wybrzmiało to wyraźnie w ostatnich pięćdziesięciu latach, w postaci uchwalenia w 2006 roku *Konwencji praw osób niepełnosprawnych*, pierwszego w XXI wieku aktu prawa międzynarodowego ujmującego prawa osób z niepełnosprawnością. Aktualizacja uprawnień, wyartykułowanie i zadekretowanie ustaleń międzynarodowych zobowiązało państwa- strony, do „korekt” ustawodawstwa wewnętrznego, co skutkowało tym, że osoba z niepełnosprawnością mogła zacząć w miarę swobodnie korzystać i pojawiać się częściej w przestrzeni społecznej, w: placówkach edukacyjnych, zakładach pracy, sklepach, urzędach, na ulicach itp.¹.

Inny nie oznacza gorszy. Osoby z niepełnosprawnością, tak jak i my są pełnoprawnymi obywatelami, którym należy dostosować szeroko rozumianą przestrzeń, by mogły swobodnie funkcjonować w społeczeństwie.

Chcąc zrozumieć osobę z niepełnosprawnością, nie ma potrzeby stawać się nią, wystarczy popatrzeć z innej perspektywy. Mitem staje się twierdzenie, że osoby z niepełnosprawnością niewiele mogą zdziałać na drodze ku normalizacji swojego życia².

Kontakt osób z niepełnosprawnością ze społeczeństwem jest rodzajem swoistego włączania osób z dysfunkcjami w życie społeczne. Zaspokojenie potrzeby autonomii jest możliwe tylko poprzez integrację wspomnianych dwóch grup. Relacje te nie są łatwe, częste przejawy zakłopotania, bezradności, lęku nie prowadzą do unifikacji. Swobodne funkcjonowanie w życiu społecznym, to niezbędna część w życiu osób z niepełnosprawnością. Daje poczucie przynależności społecznej, chroni przed samotnością oraz przede wszystkim integruje.

¹ I. Chrzanowska: *Pedagogika specjalna. Od tradycji do współczesności*. Impuls, Kraków 2015, s. 9.

² D. Gorajewska: *Fakty i mity o osobach z niepełnosprawnością*. Integracja, Warszawa, 2006, s. 11.

Integracja zaspokaja potrzebę uznania, bliskości i akceptacji. Osoby z niepełnosprawnością dużo częściej są samotne niż osoby pełnosprawne, a ich potrzeby, takie jak potrzeba kontaktu emocjonalnego, miłości, bliskości, czy przynależności często nie są zaspokajane. Zrealizowanie tych potrzeb ułatwia osobom z dysfunkcjami zaakceptowanie swoich sytuacji.

Scalanie dwóch grup społecznych, jakimi są osoby z niepełnosprawnością i osoby pełnosprawne pozwala na lepszy rozwój intelektualny, emocjonalny i fizyczny osób z dysfunkcjami. A czynny udział w życiu codziennym pozwala na rozwój osobisty i autonomiczny.

Dlatego tak ważna jest działalność na rzecz osób z niepełnosprawnością. To ona warunkuje osiągnięcie celu jakim jest swobodne funkcjonowanie osób z różnymi dysfunkcjami, w każdej sferze – społecznej, edukacyjnej, kulturalnej, religijnej itp.. Rolą instytucji jest wsparcie, zapewnienie dostępności w tych sferach, zrozumienie.

1. Teoretyczne aspekty niepełnosprawności

Odnosząc się do terminologii dotyczącej osób z niepełnosprawnością, przed pojawieniem się w języku polskim terminu *niepełnosprawny* używano między innymi określeń, takich jak: *chromy, garbaty, inny, inwalida, kaleka, kulawy, niedorozwinięty, niemowa, niewydolny, paralityk, platfus, ślepiec, ułomny*³. Ich pejoratywne zabarwienie pozostawiło ślad w społeczeństwie, który odznacza się do dnia dzisiejszego w stereotypach i negatywnym stosunku do osób z niepełnosprawnością.

Osoba z niepełnosprawnością to taka osoba, której stan fizyczny lub/i psychiczny trwale lub okresowo utrudnia, ogranicza lub uniemożliwia wypełnianie zadań życiowych i ról społecznych, zgodnie z normami prawnymi i społecznymi⁴.

W Polsce, w świetle prawa za wiodącą definicję uważa się zapis wynikający z Ustawy o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych z dnia 26 sierpnia 1997 roku, według którego *niepełnosprawną jest osoba, której sprawność fizyczna, psychiczna lub umysłowa trwale lub okresowo utrudnia, ogranicza lub uniemożliwia życie codzienne, naukę, pracę oraz pełnienie ról społecznych, zgodnie z normami prawnymi i zwyczajowymi*⁵. Daje ona podstawy do określenia trzech stopni niepełnosprawności, a mianowicie:

- stopień znaczny,
- stopień umiarkowany,
- stopień lekki⁶.

Osoba ze znaczną niepełnosprawnością – posiada naruszoną sprawność organizmu, nie jest zdolna do podjęcia zatrudnienia lub też zdolna w warunkach pracy chronionej i wymagająca w celu pełnienia ról społecznych stałej lub długotrwałej opieki lub pomocy innej osoby w związku ze znacznie ograniczoną możliwością samodzielnego funkcjonowania, (przez naruszenie sprawności organizmu w stopniu uniemożliwiającym zaspakajanie, bez pomocy innych osób, podstawowych potrzeb życiowych, rozumie się przede wszystkim samoobsługę, poruszanie się, komunikację i komunikowanie się).

³ S. Milewski, E. Czapplewska: *Człowiek niepełnosprawny w świadomości współczesnych Polaków* [w:] B. Aouil (red.): *Człowiek niepełnosprawny. Zagrożenia i szanse rozwoju*. Wydawnictwo Uczelniane WSP, Bydgoszcz, 1999, s. 117, 118.

⁴ W. Dykcik: *Pedagogika specjalna*. Wydawnictwa UAM, Poznań 1998, s. 15

⁵ Ustawa z dnia 26 sierpnia 1997 roku o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych Dz. U. 1997 r. nr 123 poz., 776, z późn. zm.

⁶ Do roku 1997 istniał w naszym kraju podział osób niepełnosprawnych na trzy grupy inwalidztwa (pierwsza, druga i trzecia), obecnie ustalono odpowiadające im stopnie niepełnosprawności: znaczny, umiarkowany i lekki Dz. U. nr 123, poz. 776.

Osoba z umiarkowanym stopniem niepełnosprawności – to osoba z naruszoną sprawnością organizmu, niezdolna do pracy lub zdolna do wykonywania zatrudnienia na stanowisku pracy dostosowanym odpowiednio do potrzeb i możliwości wynikających z niepełnosprawności, wymagająca częściowej lub okresowej pomocy innej osoby w związku z ograniczoną możliwością samodzielnego funkcjonowania.

Osoba z lekką niepełnosprawnością – to osoba, która posiada naruszoną sprawność organizmu, jest zdolna do wykonywania zatrudnienia, nie wymaga pomocy innej osoby w celu pełnienia ról społecznych⁷.

O stopniach niepełnosprawności orzekają powiatowe i wojewódzkie zespoły orzekające. Orzeczenie o niepełnosprawności jest ważne dla ludzi ze stwierdzoną chorobą, dysfunkcją/niepełnosprawnością. Dokument uprawnia te osoby do korzystania z wielu ulg oraz możliwości pomocy.

W przepisach regulujących zasady wydawania orzeczeń o niepełnosprawności wyjaśnia się, iż: „symbol przyczyny niepełnosprawności zawarty w orzeczeniu odzwierciedla rozpoznanie choroby, która niezależnie od przyczyny jej powstania powoduje zaburzenia funkcji organizmu oraz ograniczenia w wykonywaniu czynności życiowych i aktywności społecznej osoby niepełnosprawnej”⁸.

W dokumencie orzekającym o niepełnosprawności ujmuje się powód niepełnosprawności przez wskazanie na jeden lub więcej symboli (maksymalnie trzy):

- 01-U - upośledzenie umysłowe;
- 02-P - choroby psychiczne;
- 03-L - zaburzenia głosu, mowy i choroby słuchu;
- 04-O - choroby narządu wzroku;
- 05-R - upośledzenie narządu ruchu;
- 06-E - epilepsja;
- 07-S - choroby układu oddechowego i krążenia;
- 08-T - choroby układu pokarmowego;
- 09-M - choroby układu moczowo-płciowego;
- 10-N - choroby neurologiczne;

⁷D. Gorajewska: *Fakty i mity o osobach z niepełnosprawnością*. Integracja, Warszawa 2006, s. 13.

⁸D. M. Piekut-Brodzka, J. Kuczyńska-Kwapisz (red.): *Pedagogika specjalna dla pracowników socjalnych*. Wydawnictwo APS, Warszawa 2004, s. 30.

- 11-I - inne, w tym schorzenia: endokrynologiczne, metaboliczne, zaburzenia enzymatyczne, choroby zakaźne i odzwierzęce, zeszpecenia, choroby układu krwiotwórczego;
- 12-C - całościowe zaburzenia rozwojowe⁹.

Obecne podejście do osób posiadających różne stopnie i zakresy odchyłeń od norm, zdecydowanie nie przypomina sytuacji sprzed wieków. Nie tylko funkcjonowanie tych osób różni się od siebie, ale również sformułowania definicyjne. Przez wiele lat zarówno w literaturze jak i w potocznym ujęciu stosowano pojęcie „osoba niepełnosprawna”. Dziś odchodzi się od tej terminologii na rzecz stwierdzenia „osoba z niepełnosprawnością”.

Rozpatrując, jak z biegiem lat zmieniały się postawy społeczeństwa wobec osób z niepełnosprawnościami, należy uwzględnić, iż wraz z rozwojem cywilizacji zaszły pewne korzystne zmiany. Nie oznacza to jednak, że obecnie osoba z niepełnosprawnością nie ma żadnych problemów wynikających z jej społecznego funkcjonowania. Osoby z różnymi dysfunkcjami są obecne w życiu społecznym. Uwzględniając ich potrzeby pamięta się o szeroko rozumianej rehabilitacji, integracji społecznej i normalizacji, a także o ich prawach.

Niestety te osoby często traktowane są inaczej, ich działalność, aktywność, obecność spotyka się z odbiorem negatywnym. Źródłem takiej postawy może być zarówno strach, ale i różne formy agresji i przesądów. Warto zaznaczyć, że nie tylko społeczeństwo wytwarza różnego rodzaju bariery, ale także osoby z ich najbliższego otoczenia, czego powodem jest brak świadomości, niewiedza, stereotypy i brak doświadczenia w udzielaniu pomocy. Myśląc o różnych rodzajach przeszkód, łatwiej jest pozbyć się barier architektonicznych czy komunikacyjnych, niż mentalnych (np. tych w postaci uprzedzeń społecznych), dlatego uświadamianie i wychowanie społeczeństwa w szacunku i tolerancji może prowadzić do pozytywnej, stopniowej zmiany postaw społecznych.

Świadomość barier oraz przeszkód w życiu i funkcjonowaniu osób z niepełnosprawnością jest przede wszystkim ważna w sytuacjach, kiedy należy rozpoznać przestrzeń, wyznaczyć plan działań, rozpocząć współpracę. Nie tylko znajomość barier, ale także wiedza na temat pokonywania utrudnień i możliwości indywidualnych ułatwiają procesy wsparcia i warunkują ich większą efektywność.

Bariera rozumiana jest, jako ograniczenie, które utrudnia bądź uniemożliwia osobom z niepełnosprawnością samodzielne, aktywne życie zgodnie z ich ambicjami, predyspozycjami i preferencjami. Najczęściej jednak to nie niepełnosprawność stanowi barierę, ale społeczeństwo, w którym funkcjonuje człowiek. Nie jest ono dostatecznie przygotowane. Liczba i rodzaj utrudnień,

⁹ Tamże.

na które napotyka każdy (pełno- i niepełnosprawny) człowiek zależy w dużej mierze od możliwości ich pokonywania. Bariery pojawiają się w różnych sytuacjach społecznych¹⁰.

Obecnie jedną z najbardziej pomijanych grup osób z niepełnosprawnością są osoby niesłyszące. Jedyną i główną barierą w ich środowisku jest bariera informacyjno-komunikacyjna. Podczas zwalczania barier i udzielania wsparcia, społeczeństwo bardzo często zapomina o dostosowaniu warunków osobom niesłyszącym. Niwelując tą przeszkodę g/Głusi staliby się w pełni samodzielni. Warto podkreślić, że w sferze informacyjno-komunikacyjnej, mimo iż wszyscy jesteśmy pełnoprawnymi obywatelami naszego kraju, wśród osób z niepełnosprawnością osoby niesłyszące są marginalizowane, a ich potrzeby pomijane.

Świadczą o tym m. in.:

- brak dostępu do informacji – brak tłumaczeń na język migowy w różnych miejscach, brak tłumaczeń na stronach internetowych, w telewizji (również lokalnych);
- brak swobodnej komunikacji w języku migowym;
- błędy – zasłanianie tłumacza języka migowego paskami informacyjnymi (TV), stereotypowe myślenie z przekonaniem, że osoba g/Głucha, (której pierwszym językiem naturalnym jest Polski Język Migowy) doskonale zna gramatykę języka polskiego.

Powołując się na najnowszą ustawę o zapewnieniu dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami, społeczeństwo powinno mieć zapewnioną swobodną dostępność architektoniczną, cyfrową oraz informacyjno-komunikacyjną¹¹.

¹⁰ K. Chrząszcz: *Funkcje asystenta studenta niepełnosprawnego w polskich uniwersytetach*. Uniwersytet Śląski w Katowicach, Wydział Etnologii i Nauk o Edukacji w Cieszynie, dysertacja doktorska, Cieszyn 2018, s. 40.

¹¹ Ustawa z dnia 19 lipca 2019 r. o zapewnianiu dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami.

2. Analiza danych zawierających informacje o osobach z niepełnosprawnością w powiecie rybnickim w latach 2017-2019

Powiat rybnicki znajduje się w południowo-zachodniej części województwa śląskiego i Górnośląskiego Okręgu Przemysłowego. Sąsiaduje on z trzema miastami na prawach powiatu: Rybnikiem, który stanowi siedzibę powiatu, Jastrzębiem-Zdrojem i Żorami, a także z czterema powiatami ziemskimi: gliwickim, mikołowskim, raciborskim oraz wodzisławskim. W skład powiatu rybnickiego wchodzi gmina miejsko-wiejska Czerwionka-Leszczyzny oraz gminy wiejskie: Gaszowice, Jejkowice, Lyski, Świerklany.

Rysunek 1 Mapa administracyjna powiatu rybnickiego

Źródło: <https://pup-rybnik.bip.gov.pl/>

Dane statystyczne analizowane w tym rozdziale pochodzą z:

- Głównego Urzędu Statystycznego;
- Powiatowego Zespołu Do Spraw Orzekania o Niepełnosprawności w Rybniku;
- Powiatowego Centrum Pomocy Rodzinie w Rybniku;
- Powiatowego Urzędu Pracy w Rybniku.

Zgodnie z danymi z Głównego Urzędu Statystycznego z dnia 31.12.2019 roku, powiat rybnicki zamieszkiwało 78213 mieszkańców. Analizując liczbę ludności na przestrzeni lat od 2017 do 2019 roku, zauważalny jest wzrost mieszkańców, co przedstawia poniższa tabela:

Tabela 1. Ogólna liczba ludności w powiecie rybnickim w latach 2017-2019

Lata	2017	2018	2019
Liczba ludności	77942	78104	78213

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

Prezentowane poniżej dane liczbowe z Powiatowego Zespołu do Spraw Orzekania o Niepełnosprawności w Rybniku przedstawiają statystykę dotyczącą powiatu rybnickiego w różnych ujęciach obrazując istniejący problem z zakresu niepełnosprawności. Dlatego też ważne jest przedstawienie tabel z ogólną liczbą ludności z niepełnosprawnością zamieszkującą w powiecie rybnickim z podziałem na gminę, płeć, wiek, stopień niepełnosprawności, poziom wykształcenia oraz ze względu na zatrudnienie.

Tabela 2. Liczba osób z niepełnosprawnością w powiecie rybnickim **od 16 roku** życia w **2017** roku z jednym symbolem przyczyny niepełnosprawności – podział ze względu na gminę, stopień niepełnosprawności, wiek, płeć, poziom wykształcenia oraz zatrudnienie

L.p	Gmina	Liczba osób z jednym symbolem przyczyny niepełnosprawności 2017																
		Razem(według stopnia (niepełnosprawności))	według stopnia niepełnosprawności			według wieku				według płci		według poziomu wykształcenia					według zatrudnienia	
			znaczny	umiarkowany	Lekki	16-25	26-40	41-59	60 lat i więcej	kobiety	mężczyźni	mniej niż podstawowe	podstawowe i gimnazjalne	zasadnicze	średnie	wyższe	pracujący	niepracujący
1	Czerwionka-Leszczyńskie miasto	236	73	125	38	21	29	114	72	131	105	13	55	108	51	9	14	222
2	Czerwionka-Leszczyńskie obszar wiejski	89	27	46	16	14	7	37	31	39	50	3	21	32	25	8	10	79
3	Gaszowice gmina wiejska	77	25	35	17	8	9	28	32	36	41	4	21	28	19	5	7	70
4	Jejkowice gmina wiejska	38	17	18	3	3	6	13	16	24	14	1	9	16	10	2	4	34
5	Lyski gmina wiejska	67	22	31	14	7	12	27	21	33	34	2	8	38	13	6	11	56
6	Świerklany gmina wiejska	72	29	29	14	11	7	27	27	35	37	4	19	25	14	10	10	62
	SUMA	579	193	284	102	64	70	246	199	298	281	27	133	247	132	40	56	523

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z Powiatowego Zespołu do Spraw Orzekania o Niepełnosprawności w Rybniku

Analizując powyższą tabelę można wysunąć następujące wnioski. Najwięcej osób z niepełnosprawnością w powiecie rybnickim w 2017 r. z jednym symbolem przyczyny niepełnosprawności znajduje się na terenie miasta Czerwionka – Leszczyny, a najmniej w gminie Jejkowice. Największą grupę osób z niepełnosprawnością stanowią osoby w wieku 41-59, tj. 42,49%. Analizując informację dotyczącą płci w powiecie rybnickim, liczba kobiet i mężczyzn rozkłada się w podobnych proporcjach. Patrząc na tabelę, najwięcej osób z niepełnosprawnością posiada orzeczenie o umiarkowanym stopniu niepełnosprawności. Najwięcej wśród osób z niepełnosprawnością stanowią osoby mające wykształcenie zasadnicze. Aż 90,33% osób z niepełnosprawnością z jednym symbolem przyczyny niepełnosprawności nie pracuje.

Tabela 3. Liczba osób z niepełnosprawnością w powiecie rybnickim w **od 16 roku** życia w **2017** roku z dwoma symbolami przyczyny niepełnosprawności – podział ze względu na gminę, stopień niepełnosprawności, wiek, płeć, poziom wykształcenia oraz zatrudnienie

		Liczba osób z dwoma symbolami przyczyny niepełnosprawności 2017																
L.p.	Gmina	Razem(według stopnia (niepełnosprawności))	według stopnia niepełnosprawności			według wieku				według płci		według poziomu wykształcenia					według zatrudnienia	
			znaczny	Umiarkowany	lekki	16-25	26-40	41-59	60 lat i więcej	kobiety	mężczyźni	mniej niż podstawowe	podstawowe i gimnazjalne	zasadnicze	średnie	wyższe	pracujący	niepracujący
1	Czerwionka-Leszczyny miasto	53	21	22	10	5	4	20	24	21	32	1	17	20	14	1	4	49
2	Czerwionka-Leszczyny obszar wiejski	25	12	11	2	2	2	9	12	13	12	3	9	9	2	2	4	21
3	Gaszowice gmina wiejska	15	3	10	2	0	1	4	10	6	9	2	3	8	2	0	1	14
4	Jejkowice gmina wiejska	6	2	3	1	0	1	3	2	3	3	0	3	3	0	0	0	6
5	Lyski gmina wiejska	17	7	6	4	2	6	2	7	10	7	2	3	4	7	1	1	16
6	Świerklany gmina wiejska	22	12	8	2	6	4	6	6	9	13	0	7	9	5	1	3	19
	SUMA	138	57	60	21	15	18	44	61	62	76	8	42	53	30	5	13	125

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z Powiatowego Zespołu do Spraw Orzekania o Niepełnosprawności w Rybniku

Najwięcej osób z niepełnosprawnością w powiecie rybnickim w 2017 r. z dwoma symbolami przyczyny niepełnosprawności znajduje się na terenie miasta Czerwionka – Leszczyny, a najmniej w gminie Jejkowice. Znaczną grupę osób z niepełnosprawnością stanowią osoby w wieku 41-59, tj. 31,89 %, natomiast największą grupę osób stanowią osoby starsze po 60 roku życia, co stanowi 44,20 % ogółu osób z niepełnosprawnością. Analizując informację dotyczącą płci, większą grupę stanowią mężczyźni. Patrząc na tabelę, najwięcej osób z niepełnosprawnością posiada orzeczenie o umiarkowanym stopniu niepełnosprawności (43,48%). Najwięcej wśród osób z niepełnosprawnością stanowią osoby mające wykształcenie zasadnicze. Tylko 9,42% osób z dwoma symbolami przyczyny niepełnosprawnością pracuje.

Tabela 4. Liczba osób z niepełnosprawnością w powiecie rybnickim **od 16 roku** życia w **2017** roku z trzema symbolami przyczyny niepełnosprawności – podział ze względu na gminę, stopień niepełnosprawności, wiek, płeć, poziom wykształcenia oraz zatrudnienie

		Liczba osób z trzema symbolami przyczyny niepełnosprawności 2017																
L.p.	Gmina	Razem(według stopnia (niepełnosprawności))	według stopnia niepełnosprawności			według wieku				według płci		według poziomu wykształcenia					według zatrudnienia	
			Znaczny	umiarkowany	lekki	16-25	26-40	41-59	60 lat i więcej	kobiety	mężczyźni	mniej niż podstawowe	podstawowe i gimnazjalne	zasadnicze	średnie	wyższe	pracujący	niepracujący
1	Czerwionka-Leszczyń miasto	8	6	2	0	1	0	0	7	6	2	0	6	2	0	0	0	8
2	Czerwionka-Leszczyń obszar wiejski	4	4	0	0	0	0	0	4	4	0	0	2	1	1	0	0	4
3	Gaszowice gmina wiejska	3	3	0	0	0	0	0	3	1	2	0	1	1	1	0	0	3
4	Jejkowice gmina wiejska	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
5	Lyski gmina wiejska	1	1	0	0	0	0	0	1	0	1	0	0	1	0	0	0	1
6	Świerklany gmina wiejska	7	7	0	0	1	0	0	6	1	6	1	1	3	1	1	0	7
SUMA		23	21	2	0	2	0	0	21	12	11	1	10	8	3	1	0	23

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z Powiatowego Zespołu do Spraw Orzekania o Niepełnosprawności w Rybniku

Najwięcej osób z niepełnosprawnością w powiecie rybnickim w 2017 r. z trzema symbolami przyczyny niepełnosprawności znajduje się na terenie miasta Czerwionka – Leszczyny. Największą grupę osób stanowią osoby starsze po 60 roku życia. Analizując informację dotyczącą płci, liczba kobiet i mężczyzn rozkłada się w podobnych proporcjach. Patrząc na tabelę, najwięcej osób z niepełnosprawnością posiada orzeczenie o znacznym stopniu niepełnosprawności. Najwięcej wśród osób z niepełnosprawnością stanowią osoby mające wykształcenie podstawowe i gimnazjalne. Nikt z osób z trzema symbolami przyczyny niepełnosprawności nie pracuje.

Tabela 5. Liczba osób z niepełnosprawnością w powiecie rybnickim **od 16 roku** życia w **2018** roku z jednym symbolem przyczyny niepełnosprawności – podział ze względu na gminę, stopień niepełnosprawności, wiek, płeć, poziom wykształcenia oraz zatrudnienie

L.p	Gmina	Liczba osób z jednym symbolem przyczyny niepełnosprawności 2018																
		Razem(według stopnia niepełnosprawności)	według stopnia niepełnosprawności			według wieku				według płci		według poziomu wykształcenia					według zatrudnienia	
			Znaczny	umiarkowany	lekki	16-25	26-40	41-59	60 lat i więcej	kobiety	mężczyźni	mniej niż podstawowe	podstawowe i gimnazjalne	Zasadnicze	średnie	wyższe	pracujący	niepracujący
1	Czerwionka-Leszczyńskie miasto	253	69	136	48	25	38	110	80	143	110	1	60	102	71	19	69	184
2	Czerwionka-Leszczyńskie obszar wiejski	91	39	36	16	11	10	29	41	39	52	1	20	44	16	10	20	71
3	Gaszowice gmina wiejska	74	25	35	14	5	7	23	39	37	37	2	23	24	20	5	10	64
4	Jejkowice gmina wiejska	44	12	24	8	3	5	15	21	28	16	0	10	24	8	2	14	30
5	Lyski gmina wiejska	63	22	24	17	7	11	26	19	43	20	0	13	26	18	6	19	44
6	Świerklany gmina wiejska	92	32	47	13	8	11	35	38	46	46	0	21	41	21	9	20	72
SUMA		617	199	302	116	59	82	238	238	336	281	4	147	261	154	51	152	465

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z Powiatowego Zespołu do Spraw Orzekania o Niepełnosprawności w Rybniku

Najwięcej osób z niepełnosprawnością w powiecie rybnickim w 2018 r. z jednym symbolem przyczyny niepełnosprawności znajduje się na terenie miasta Czerwionka – Leszczyny, a najmniej w gminie Jejkowice. Największą grupę osób z niepełnosprawnością stanowią osoby w wieku 41-59 oraz 60 lat i więcej. Analizując informację dotyczącą płci, większą grupę stanowią kobiety. Patrząc na tabelę, najwięcej osób z niepełnosprawnością posiada orzeczenie o umiarkowanym stopniu niepełnosprawności (48,95%). Najwięcej wśród osób z niepełnosprawnością stanowią osoby mające wykształcenie zasadnicze. Aż 75,36% osób z niepełnosprawnością z jednym symbolem przyczyny niepełnosprawności nie pracuje.

Tabela 6. Liczba osób z niepełnosprawnością w powiecie rybnickim **od 16 roku** życia w **2018** roku z dwoma symbolami przyczyny niepełnosprawności – podział ze względu na gminę, stopień niepełnosprawności, wiek, płeć, poziom wykształcenia oraz zatrudnienie

L.p	Gmina	Liczba osób z dwoma symbolami przyczyny niepełnosprawności 2018																
		Razem(według stopnia (niepełnosprawności)	według stopnia niepełnosprawności			według wieku				według płci		według poziomu wykształcenia					według zatrudnienia	
			znaczny	umiarkowany	lekki	16-25	26-40	41-59	60 lat i więcej	kobiety	mężczyźni	mniej niż podstawowe	podstawowe i gimnazjalne	zasadnicze	średnie	wyższe	pracujący	niepracujący
1	Czerwionka-Leszczyny miasto	54	22	29	3	7	7	16	24	22	32	3	16	23	9	3	7	47
2	Czerwionka-Leszczyny obszar wiejski	28	13	11	4	1	3	7	17	9	19	1	10	15	0	2	1	27
3	Gaszowice gmina wiejska	24	7	15	2	1	2	8	13	10	14	0	5	13	4	2	2	22
4	Jejkowice gmina wiejska	6	2	4	0	1	0	1	4	2	4	1	2	3	0	0	0	6
5	Lyski gmina wiejska	14	4	3	7	1	2	5	6	6	8	3	1	6	3	1	5	9
6	Świerklany gmina wiejska	26	13	10	3	2	2	7	15	18	8	1	7	13	2	3	5	21
	SUMA	152	61	72	19	13	16	44	79	67	85	9	41	73	18	11	20	132

Zródło: opracowanie własne na podstawie danych z Powiatowego Zespołu do Spraw Orzekania o Niepełnosprawności w Rybniku

Najwięcej osób z niepełnosprawnością w powiecie rybnickim w 2018 r. z dwoma symbolami przyczyny niepełnosprawności znajduje się na terenie miasta Czerwionka – Leszczyny, a najmniej w gminie Jejkowice. Największą grupę osób stanowią osoby starsze po 60 roku życia, co stanowi 51,97 % ogółu osób z niepełnosprawnością. Analizując informację dotyczącą płci w powiecie rybnickim, większą grupę stanowią mężczyźni. Patrząc na tabelę, najwięcej osób z niepełnosprawnością posiada orzeczenie o umiarkowanym stopniu niepełnosprawności (47,37%). Najwięcej wśród osób z niepełnosprawnością stanowią osoby mające wykształcenie zasadnicze (73 osoby). Tylko 13,16% osób z dwoma symbolami przyczyny niepełnosprawnością pracuje.

Tabela 7. Liczba osób z niepełnosprawnością w powiecie rybnickim **od 16 roku** życia w **2018** roku z trzema symbolami przyczyny niepełnosprawności – podział ze względu na gminę, stopień niepełnosprawności, wiek, płeć, poziom wykształcenia oraz zatrudnienie

L.p	Gmina	Liczba osób z trzema symbolami przyczyny niepełnosprawności 2018																
		Razem(według stopnia (niepełnosprawności))	według stopnia niepełnosprawności			według wieku				według płci		według poziomu wykształcenia					według zatrudnienia	
			znaczny	Umiarkowany	lekki	16-25	26-40	41-59	60 lat i więcej	kobiety	mężczyźni	mniej niż podstawowe	podstawowe i gimnazjalne	zasadnicze	średnie	wyższe	pracujący	niepracujący
1	Czerwionka-Leszczyń miasto	10	8	2	0	3	1	1	5	6	4	1	5	2	2	0	1	9
2	Czerwionka-Leszczyń obszar wiejski	5	3	2	0	0	1	0	4	3	2	0	2	3	0	0	0	5
3	Gaszowice gmina wiejska	2	2	0	0	0	0	0	2	2	0	0	0	2	0	0	0	2
4	Jejkowice gmina wiejska	2	2	0	0	1	0	0	1	1	1	0	1	1	0	0	0	2
5	Lyski gmina wiejska	2	2	0	0	1	0	0	1	0	2	0	1	1	0	0	0	2
6	Świerklany gmina wiejska	5	4	1	0	0	0	0	5	3	2	0	1	4	0	0	0	5
	SUMA	26	21	5	0	5	2	1	18	15	11	1	10	13	2	0	1	25

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z Powiatowego Zespołu do Spraw Orzekania o Niepełnosprawności w Rybniku

Najwięcej osób z niepełnosprawnością w powiecie rybnickim w 2018 r. z trzema symbolami przyczyny niepełnosprawności znajduje się na terenie miasta Czerwionka – Leszczyny. Największą grupę osób stanowią osoby starsze po 60 roku życia. Analizując informację dotyczącą płci, większą grupę stanowią kobiety. Najwięcej osób posiada orzeczenie o znacznym stopniu niepełnosprawności. Najwięcej wśród osób z niepełnosprawnością stanowią osoby mające wykształcenie zasadnicze. Jedna osoba z trzema symbolami przyczyny niepełnosprawności pracuje.

Tabela 8. Liczba osób z niepełnosprawnością w powiecie rybnickim od 16 roku życia w 2019 roku z jednym symbolem przyczyny niepełnosprawności – podział ze względu na gminę, stopień niepełnosprawności, wiek, płeć, poziom wykształcenia oraz zatrudnienie

L.p	Gmina	Liczba osób z jednym symbolem przyczyny niepełnosprawności 2019																
		Razem(według stopnia (niepełnosprawności))	według stopnia niepełnosprawności			według wieku				według płci		według poziomu wykształcenia					według zatrudnienia	
			znaczny	umiarkowany	lekki	16-25	26-40	41-59	60 lat i więcej	kobiety	mężczyźni	mniej niż podstawowe	podstawowe i gimnazjalne	zasadnicze	średnie	wyższe	pracujący	niepracujący
1	Czerwionka-Leszczyń miasto	267	83	143	41	15	39	108	105	139	128	3	62	108	74	20	66	201
2	Czerwionka-Leszczyń obszar wiejski	110	43	44	23	4	16	40	50	52	58	1	19	46	30	14	23	87
3	Gaszowice gmina wiejska	85	33	42	10	8	14	24	39	40	45	2	17	36	19	11	18	67
4	Jejkowice gmina wiejska	48	14	25	9	3	4	18	23	34	14	1	14	21	10	2	9	39
5	Lyski gmina wiejska	90	32	48	10	8	14	40	28	48	42	2	16	44	18	10	17	73
6	Świerklany gmina wiejska	110	39	48	23	10	19	39	42	56	54	3	26	37	32	12	26	84
SUMA		710	244	350	116	48	106	269	287	369	341	12	154	292	183	69	159	551

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z Powiatowego Zespołu do Spraw Orzekania o Niepełnosprawności w Rybniku

Najwięcej osób z niepełnosprawnością w powiecie rybnickim w 2019 r. z jednym symbolem przyczyny niepełnosprawności znajduje się na terenie miasta Czerwionka – Leszczyny, a najmniej w gminie Jejkowice. Znaczną grupę osób z niepełnosprawnością stanowią osoby w wieku 41-59, tj. 37,89 %, natomiast największą grupę osób stanowią osoby starsze po 60 roku życia, co stanowi 40,42 % ogółu osób z niepełnosprawnością. Analizując informację dotyczącą płci, większą grupę stanowią kobiety. Najwięcej osób z niepełnosprawnością posiada orzeczenie o umiarkowanym stopniu niepełnosprawności. Najwięcej wśród osób z niepełnosprawnością stanowią osoby mające wykształcenie zasadnicze. Tylko 22,39% osób z niepełnosprawnością, z jednym symbolem przyczyny niepełnosprawności pracuje.

Tabela 9. Liczba osób z niepełnosprawnością w powiecie rybnickim od 16 roku życia w 2019 roku z dwoma symbolami przyczyny niepełnosprawności – podział ze względu na gminę, stopień niepełnosprawności, wiek, płeć, poziom wykształcenia oraz zatrudnienie

L.p	Gmina	Liczba osób z dwoma symbolami przyczyny niepełnosprawności 2019																
		Razem(według stopnia (niepełnosprawności))	według stopnia niepełnosprawności			według wieku				według płci		według poziomu wykształcenia					według zatrudnienia	
			znaczny	umiarkowany	lekki	16-25	26-40	41-59	60 lat i więcej	kobiety	mężczyźni	mniej niż podstawowe	podstawowe i gimnazjalne	zasadnicze	średnie	wyższe	pracujący	niepracujący
1	Czerwionka-Leszczyzny miasto	63	33	24	6	6	4	18	35	28	35	2	24	23	8	6	8	55
2	Czerwionka-Leszczyzny obszar wiejski	35	13	17	5	1	3	11	20	12	23	0	11	18	3	3	4	31
3	Gaszowice gmina wiejska	27	10	13	4	0	0	13	14	16	11	0	5	11	8	3	6	21
4	Jejkowice gmina wiejska	3	1	2	0	0	0	0	3	2	1	0	3	0	0	0	0	3
5	Lyski gmina wiejska	16	7	7	2	2	2	2	10	6	10	0	6	4	6	0	2	14
6	Świerklany gmina wiejska	29	16	10	3	7	4	5	13	14	15	2	9	14	2	2	3	26
SUMA		173	80	73	20	16	13	49	95	78	95	4	58	70	27	14	23	150

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z Powiatowego Zespołu do Spraw Orzekania o Niepełnosprawności w Rybniku

Najwięcej osób z niepełnosprawnością w powiecie rybnickim w 2019 r. z dwoma symbolami przyczyny niepełnosprawności znajduje się na terenie miasta Czerwionka – Leszczyny, a najmniej w gminie Jejkowice. Największą grupę osób stanowią osoby starsze po 60 roku życia, co stanowi 54,91% ogółu osób z niepełnosprawnością. Analizując informację dotyczącą płci, większą grupę stanowią mężczyźni. Najwięcej osób z niepełnosprawnością posiada orzeczenie o znacznym stopniu niepełnosprawności (46,24%). Najwięcej wśród osób z niepełnosprawnością stanowią osoby mające wykształcenie zasadnicze (70 osób). Aż 86,71% osób z niepełnosprawnością z dwoma symbolami przyczyny niepełnosprawności nie pracuje.

Tabela 10. Liczba osób z niepełnosprawnością w powiecie rybnickim od 16 roku życia w 2019 roku z trzema symbolami przyczyny niepełnosprawności – podział ze względu na gminę, stopień niepełnosprawności, wiek, płeć, poziom wykształcenia oraz zatrudnienie

L.p	Gmina	Liczba osób z trzema symbolami przyczyny niepełnosprawności 2019																
		Razem (według stopnia (niepełnosprawności))	według stopnia niepełnosprawności			według wieku				według płci		według poziomu wykształcenia					według zatrudnienia	
			znaczny	umiarkowany	lekki	16-25	26-40	41-59	60 lat i więcej	kobiety	mężczyźni	mniej niż podstawowe	podstawowe i gimnazjalne	zasadnicze	średnie	wyższe	pracujący	niepracujący
1	Czerwionka-Leszczyny miasto	12	8	2	2	4	0	4	4	6	6	1	6	4	1	0	0	12
2	Czerwionka-Leszczyny obszar wiejski	7	5	2	0	0	1	0	6	4	3	1	3	2	1	0	0	7
3	Gaszowice gmina wiejska	3	2	1	0	0	0	0	3	2	1	0	1	2	0	0	0	3
4	Jejkowice gmina wiejska	1	1	0	0	0	0	0	1	0	1	0	0	1	0	0	0	1
5	Lyski gmina wiejska	2	2	0	0	0	0	0	2	2	0	0	2	0	0	0	0	2
6	Świerklany gmina wiejska	7	4	3	0	1	0	0	6	4	3	0	0	5	2	0	1	6
SUMA		32	22	8	2	5	1	4	22	18	14	2	12	14	4	0	1	31

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z Powiatowego Zespołu do Spraw Orzekania o Niepełnosprawności w Rybniku

Najwięcej osób z niepełnosprawnością w powiecie rybnickim w 2019 r. z trzema symbolami przyczyny niepełnosprawności znajduje się na terenie miasta Czerwionka – Leszczyny. Największą grupę osób stanowią osoby starsze po 60 roku życia. Analizując informację dotyczącą płci, większą grupę stanowią kobiety. Najwięcej osób z niepełnosprawnością posiada orzeczenie o znacznym stopniu niepełnosprawności. Najwięcej wśród osób z niepełnosprawnością stanowią osoby mające wykształcenie zasadnicze. Jedna osoba z trzema symbolami przyczyny niepełnosprawności pracuje.

Tabela 11. Ogólna liczba osób z niepełnosprawnością **od 16 roku** życia w powiecie rybnickim w **2017 roku** – podział ze względu na stopień niepełnosprawności, wiek, płeć, poziom wykształcenia oraz ze względu na zatrudnienie

Lp	Powiat Rybnik rok 2017	Razem	według stopnia niepełnosprawności			według wieku				według płci		według poziomu wykształcenia					według zatrudnienia	
			znaczny	umiarkowany	lekki	16-25	26-40	41-59	60 lat i więcej	K	M	mniej niż podstawowe	podstawowe i gimnazjalne	zasadnicze	średnie	wyższe	pracujący	niepracujący
1	Liczba osób z jednym symbolem przyczyny niepełnosprawności	579	193	284	102	64	70	246	199	298	281	27	133	247	132	40	56	523
2	Liczba osób z dwoma symbolami przyczyny niepełnosprawności	138	57	60	21	15	18	44	61	62	76	8	42	53	30	5	13	125
3	Liczba osób z trzema symbolami przyczyny niepełnosprawności	23	21	2	0	2	0	0	21	12	11	1	10	8	3	1	0	23
	SUMA	740	271	346	123	81	88	290	281	372	368	36	185	308	165	46	69	671

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z Powiatowego Zespołu do Spraw Orzekania o Niepełnosprawności w Rybniku

Tabela 12. Ogólna liczba osób z niepełnosprawnością **od 16 roku** życia w powiecie rybnickim w **2018 roku** – podział ze względu na stopień niepełnosprawności, wiek, płeć, poziom wykształcenia oraz ze względu na zatrudnienie

Lp	Powiat Rybnik rok 2018	Razem	według stopnia niepełnosprawności			według wieku				według płci		według poziomu wykształcenia					według zatrudnienia	
			znaczny	umiarkowany	lekki	16-25	26-40	41-59	60 lat i więcej	K	M	mniej niż podstawowe	podstawowe i gimnazjalne	zasadnicze	średnie	wyższe	pracujący	niepracujący
1	Liczba osób z jednym symbolem przyczyny niepełnosprawności	617	199	302	116	59	82	238	238	336	281	4	147	261	154	51	152	465
2	Liczba osób z dwoma symbolami przyczyny niepełnosprawności	152	61	72	19	13	16	44	79	67	85	9	41	73	18	11	20	132
3	Liczba osób z trzema symbolami przyczyny niepełnosprawności	26	21	5	0	5	2	1	18	15	11	1	10	13	2	0	1	25
	SUMA	795	281	379	135	77	100	283	335	418	377	14	198	347	174	62	173	622

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z Powiatowego Zespołu do Spraw Orzekania o Niepełnosprawności w Rybniku

Tabela 13. Ogólna liczba osób z niepełnosprawnością **od 16 roku** życia w powiecie rybnickim w **2019 roku** – podział ze względu na stopień niepełnosprawności, wiek, płeć, poziom wykształcenia oraz ze względu na zatrudnienie

Lp	Powiat Rybnik rok 2019	Razem	według stopnia niepełnosprawności			według wieku				według płci		według poziomu wykształcenia					według zatrudnienia	
			znaczny	umiarkowany	lekki	16-25	26-40	41-59	60 lat i więcej	K	M	mniej niż podstawowe	podstawowe i gimnazjalne	zasadnicze	średnie	wyższe	pracujący	niepracujący
1	Liczba osób z jednym symbolem przyczyny niepełnosprawności	710	244	350	116	48	106	269	287	369	341	12	154	292	183	69	159	551
2	Liczba osób z dwoma symbolami przyczyny niepełnosprawności	173	80	73	20	16	13	49	95	78	95	4	58	70	27	14	23	150
3	Liczba osób z trzema symbolami przyczyny niepełnosprawności	32	22	8	2	5	1	4	22	18	14	2	12	14	4	0	1	31
	SUMA	915	346	431	138	69	120	322	404	465	450	18	224	376	214	83	183	732

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z Powiatowego Zespołu do Spraw Orzekania o Niepełnosprawności w Rybniku

Analizując dane statystyczne osób z niepełnosprawnością w wieku od 16 roku życia, w latach 2017-2019 r., można zauważyć, że łączna ilość osób z niepełnosprawnością w tym przedziale, z każdym rokiem jest wyższa. Ogólna ilość osób z niepełnosprawnością w powiecie rybnickim w 2019 roku wzrosła o 23,65% w stosunku do 2017 r. Istotnym kryterium postawionej diagnozy jest wiek osób. Znaczną grupę osób z niepełnosprawnością stanowią osoby w wieku 41-59, natomiast największą grupę osób z niepełnosprawnością stanowią osoby starsze – po 60 roku życia. Analizując powyższe tabele dotyczące podziału osób z niepełnosprawnością ze względu na płeć, większą grupę stanowią kobiety. W każdym roku, najwięcej osób posiada orzeczenie o umiarkowanym stopniu niepełnosprawności. Zaznaczyć należy, że corocznie wydawane orzeczenia nie dotyczą zupełnie nowych osób, gdyż orzeczenia o stopniu niepełnosprawności lub o niepełnosprawności wydawane są na określony czas lub na stałe, wobec czego we wskazanej statystyce mogą być sytuacje, w których wydane są ponowne orzeczenia na skutek upływu ważności poprzedniego orzeczenia. Osoby z niepełnosprawnością, które posiadają orzeczenia, charakteryzują się niskim poziomem wykształcenia i niską aktywnością zawodową. Nadal zauważa się, że osoby z niepełnosprawnością są gorzej wykształcone niż osoby pełnosprawne. Najwięcej wśród osób z niepełnosprawnością stanowią osoby mające wykształcenie zasadnicze, podstawowe i gimnazjalne oraz średnie. W 2019 r. tylko 9,07% osób z niepełnosprawnością posiadało wykształcenie wyższe.

Tabela 14. Ogólna liczba osób z niepełnosprawnością **do 16 roku** życia w powiecie rybnickim w **2017 roku** – podział ze względu na liczbę osób z liczbą symboli przyczyny niepełnosprawności, gminę oraz ze względu na wiek i płeć

L.p	Gmina	Liczba osób z jednym symbolem przyczyny niepełnosprawności			Liczba osób z dwoma symbolami przyczyny niepełnosprawności			Liczba osób z trzema symbolami przyczyny niepełnosprawności			Razem osoby z niepełnosprawnością w 2017 r.
		według wieku	według płci		według wieku	według płci		według wieku	według płci		
		od 0 -16 lat	K	M	od 0 - 16 lat	K	M	od 0 - 16 lat	K	M	
1	Czerwionka-Leszczyń miasto	43	11	32	21	11	10	6	3	3	70
2	Czerwionka-Leszczyń obszar wiejski	20	8	12	5	2	3	4	3	1	29
3	Gaszowice gmina wiejska	10	1	9	2	1	1	3	1	2	15
4	Jejkowice gmina wiejska	8	4	4	3	0	3	0	0	0	11
5	Lyski gmina wiejska	15	7	8	3	0	3	0	0	0	18
6	Świerklany gmina wiejska	17	6	11	7	2	5	3	2	1	27
	SUMA	113	37	76	41	16	25	16	9	7	170

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z Powiatowego Zespołu do Spraw Orzekania o Niepełnosprawności w Rybniku.

Tabela 15. Ogólna liczba osób z niepełnosprawnością **do 16 roku** życia w powiecie rybnickim w **2018 roku** – podział ze względu na liczbę osób z liczbą symboli przyczyny niepełnosprawności, gminę oraz ze względu na wiek i płeć

L.p	Gmina	Liczba osób z jednym symbolem przyczyny niepełnosprawności			Liczba osób z dwoma symbolami przyczyny niepełnosprawności			Liczba osób z trzema symbolami przyczyny niepełnosprawności			Razem osoby z niepełnosprawnością w 2018 r.
		według wieku	według płci		według wieku	według płci		według wieku	według płci		
		od 0 -16 lat	K	M	od 0 -16 lat	K	M	od 0 -16 lat	K	M	
1	Czerwionka-Leszczyny miasto	39	13	26	18	7	11	4	1	3	61
2	Czerwionka-Leszczyny obszar wiejski	20	6	14	12	5	7	3	0	3	35
3	Gaszowice gmina wiejska	13	8	5	3	2	1	2	1	1	18
4	Jejkowice gmina wiejska	4	2	2	1	1	0	3	2	1	8
5	Lyski gmina wiejska	15	6	9	5	2	3	1	0	1	21
6	Świerklany gmina wiejska	22	7	15	4	0	4	1	0	1	27
	SUMA	113	42	71	43	17	26	14	4	10	170

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z Powiatowego Zespołu do Spraw Orzekania o Niepełnosprawności w Rybniku

Tabela 16. Ogólna liczba osób z niepełnosprawnością **do 16 roku** życia w powiecie rybnickim w **2019 roku** – podział ze względu na liczbę osób z liczbą symboli przyczyny niepełnosprawności, gminę oraz ze względu na wiek i płeć

L.p	Gmina	Liczba osób z jednym symbolem przyczyny niepełnosprawności			Liczba osób z dwoma symbolami przyczyny niepełnosprawności			Liczba osób z trzema symbolami przyczyny niepełnosprawności			Razem osoby z niepełnosprawnością w 2019 r.
		według wieku	według płci		według wieku	według płci		według wieku	według płci		
		od 0 -16 lat	K	M	od 0 -16 lat	K	M	od 0 -16 lat	K	M	
1	Czerwionka-Leszczyńskie miasto	56	15	41	18	7	11	3	2	1	77
2	Czerwionka-Leszczyńskie obszar wiejski	20	7	13	9	3	6	3	1	2	32
3	Gaszowice gmina wiejska	16	4	12	7	3	4	2	2	0	25
4	Jejkowice gmina wiejska	6	4	2	1	0	1	0	0	0	7
5	Lyski gmina wiejska	9	0	9	7	1	6	0	0	0	16
6	Świerklany gmina wiejska	21	12	9	9	3	6	2	1	1	32
	SUMA	128	42	86	51	17	34	10	6	4	189

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z Powiatowego Zespołu do Spraw Orzekania o Niepełnosprawności w Rybniku

Ogólna liczba dzieci z niepełnosprawnością do lat 16 w powiecie rybnickim wynosiła w roku 2017, jak i 2018 - 170 osób, natomiast w 2019 r. wzrosła o 19 osób. Ogólna ilość dzieci z niepełnosprawnością w powiecie rybnickim w 2019 roku wzrosła o 11,18% w stosunku do 2017 r. Analizując powyższe tabele dotyczące podziału osób z niepełnosprawnością ze względu na płeć, większą grupę stanowią chłopcy.

Poniższa tabela prezentuje ogólną liczbę bezrobotnych – kobiet i mężczyzn z niepełnosprawnością zarejestrowanych w Powiatowym Urzędzie Pracy w Rybniku na przestrzeni lat 2017-2019. Najwięcej osób bezrobotnych z niepełnosprawnością było zarejestrowanych w roku 2017, czyli 104 osoby.

Tabela 17. Ogólna liczba osób bezrobotnych z niepełnosprawnością (kobiety i mężczyźni) mieszkający w powiecie rybnickim w latach 2017-2019

Lata	2017	2018	2019
Ilość osób bezrobotnych z niepełnosprawnością ogółem	104	89	82

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych PUP Rybnik

Tabela 18. Osoby bezrobotne z niepełnosprawnością (kobiety i mężczyźni) mieszkający w powiecie rybnickim - podział ze względu wiek, wykształcenie i staż pracy ogółem

Wyszczególnienie		2017	2018	2019
Wiek	18-24	9	5	4
	25-34	13	15	7
	35-44	29	19	16
	45-54	30	29	28
	55-59	13	16	22
	60 lat i więcej	10	5	5
Wykształcenie	Wyższe	6	8	8
	policealne i średnio zawodowe	17	14	14
	średnie ogólnokształcące	5	7	6
	zasadniczo zawodowe	47	35	27
	gimnazjalne i poniżej	29	25	27
Staż ogółem	do 1 roku	11	11	8
	1-5	11	13	9
	5-10	23	10	17

	10-20	28	27	24
	20-30	11	8	10
	30 lat i więcej	3	5	0
	Bez stażu	17	15	14

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z Urzędu Pracy w Rybniku za lata 2017-2019

Analizując dane statystyczne z Powiatowego Urzędu Pracy w Rybniku, można wnioskować, że najczęściej osób z niepełnosprawnością występuje w przedziale wiekowym między 45 a 54 rokiem życia. Jest to więc wiek, który w znacznym stopniu może utrudniać podjęcie pracy. Najmniej bezrobotnych z niepełnosprawnością występuje w przedziale wiekowym między 18 a 24 rokiem życia.

Zauważyć również można, że wiek nie jest jedynym powodem pozostawania bez pracy. Ważną determinantą wpływającą na pozostawanie bez pracy jest z pewnością poziom wykształcenia. Jak pokazuje powyższa tabela, najczęściej osób z niepełnosprawnością bezrobotnych i poszukujących pracy zarejestrowanych w Powiatowym Urzędzie Pracy w Rybniku deklaruje wykształcenie zasadnicze zawodowe. Zdecydowanie najmniej osób z niepełnosprawnością zarejestrowanych w tutejszym urzędzie ma wykształcenie średnie ogólnokształcące oraz wyższe.

Analizując kolejny czynnik dotyczący osób zarejestrowanych w powiecie rybnickim – staż pracy, można zaobserwować, że najczęściej osób z niepełnosprawnością i bezrobotnych zarejestrowanych w Powiatowym Urzędzie Pracy w Rybniku deklaruje 10-20 letni staż pracy, począwszy od roku 2017, a skończywszy na 2019 roku.

Diagnoza niepełnosprawności w Powiecie Rybnickim, przeprowadzona w oparciu o dostępne dane statystyczne, z jednej strony wskazała na dużą skalę problematyki osób z niepełnosprawnościami, z drugiej strony – na wyzwania w zakresie jej rozwiązania.

Zgodnie z Ustawą z dnia 27.08.1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnieniu osób niepełnosprawnych zadania z rehabilitacji społecznej są częściowo finansowane ze środków PFRON. Zadania te obsługiwane są przez PCPR Rybnik. Natomiast, jeżeli chodzi o zadania z rehabilitacji zawodowej, realizowane są przez PUP Rybnik.

Tabela 19. Zestawienie środków z Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych na dofinansowanie z zakresu Rehabilitacji Społecznej za lata 2017 – 2019 w powiecie rybnickim

Zadanie	Lata		
	2017	2018	2019
Dofinansowanie Warsztatu Terapii Zająciowej w Czerwionce Leszczynach (33 uczestników)	527.868,00	547.668,00	597.168,00
Dofinansowanie turnusów rehabilitacyjnych	79.900,00	70.000,00	159.938,00
Dofinansowanie przedmiotów ortopedycznych, środków pomocniczych i sprzętu rehabilitacyjnego	128.918,00	148.831,00	122.574,90
Dofinansowanie likwidacji barier technicznych, architektonicznych i w komunikowaniu się	87.578,00	151.446,00	112.175,00
Razem	824.264,00	917.945,00	991.855,90

Źródło: opracowanie własne na podstawie sprawozdań z Powiatowego Centrum Pomocy Rodzinie w Rybniku za lata 2017-2019

Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Rybniku najwięcej środków na rehabilitację społeczną przeznaczyło w 2019 r. Zadanie, które generuje najwięcej środków finansowych w skali analizowanych 3 lat to dofinansowanie do Warsztatu Terapii Zająciowej w Czerwionce Leszczynach (33 uczestników).

„Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w 2019 roku dofinansowało zaopatrzenie w sprzęt rehabilitacyjny 3 osoby, dofinansowało zaopatrzenie w przedmioty ortopedyczne i środki pomocnicze 167 osób. 134 osoby otrzymały dofinansowanie uczestnictwa w turnusach rehabilitacyjnych. Dofinansowano 6 wniosków w zakresie likwidacji barier architektonicznych i 18 w zakresie likwidacji barier technicznych¹²”.

Porównując zestawienie środków z Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych na dofinansowanie z zakresu rehabilitacji społecznej za lata 2017-2019

¹² Raport o stanie Powiatu Rybnickiego z roku 2019.

w powiecie rybnickim, można zauważyć przyrost środków finansowych przeznaczonych ogółem na rehabilitację społeczną dla powiatu rybnickiego.

Tabela 20. Zestawienie środków z Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych na dofinansowanie z zakresu Rehabilitacji Zawodowej za lata 2017-2019 w powiecie rybnickim

Zadanie	Lata		
	2017	2018	2019
Zwrot wydatków na instrumenty i usługi na rynku pracy dla osób niepełnosprawnych (art.11)	36.580,00	22.293,00	20.969,10
Jednorazowe dofinansowanie rozpoczęcia działalności gospodarczej (art.12a)	40.000,00	0	0
Finansowanie kosztów szkoleń organizowanych przez Kierownika Powiatowego Urzędu Pracy (art.40)	1.600,00	0	0
Razem	78.180,00	22.293,00	20.969,10

Zródło: opracowanie własne na podstawie sprawozdań z Powiatowego Centrum Pomocy Rodzinie w Rybniku z lat 2017-2019

Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Rybniku najwięcej środków na rehabilitację zawodową przeznaczyło w 2017 r. Najwięcej środków finansowych na dane zadanie w skali analizowanych 3 lat zostało przeznaczone na jednorazowe dofinansowanie rozpoczęcia działalności gospodarczej w 2017 r. W latach 2018-2019 r. środki finansowe wydatkowane były tylko na zwrot wydatków na instrumenty i usługi na rynku pracy dla osób z niepełnosprawnością.

W 2019 r. w ramach rehabilitacji zawodowej osób z niepełnosprawnością zaktywizowano 4 osoby poszukujące pracy, nie pozostające w zatrudnieniu: - staż – 4 osoby¹³.

Porównując powyższe zestawienie z Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych na dofinansowanie z zakresu rehabilitacji zawodowej za lata 2017-2019 w powiecie rybnickim, można zauważyć spadek środków finansowych przeznaczonych ogółem na rehabilitację zawodową dla powiatu rybnickiego.

¹³ Raport o stanie Powiatu Rybnickiego z roku 2019.

Tabela 21. Ogólne zestawienie wydatkowanych środków finansowych dofinansowanych z PFRON na rehabilitację społeczną i zawodową łącznie za lata 2017-2019

Dofinansowanie z PFRON	2017	2018	2019
Rehabilitacja społeczna i zawodowa ogółem	902.444,00	940.238,00	1.012.825,00

Źródło: opracowanie własne na podstawie sprawozdań z Powiatowego Centrum Pomocy Rodzinie w Rybniku za lata 2017-2019

Analizując ogólne zestawienie przeznaczenia środków finansowych dofinansowanych z Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych na rehabilitację społeczną i zawodową łącznie za lata 2017-2019 r. zauważalny jest przyrost środków finansowych dla powiatu rybnickiego.

Programy i eventy z zakresu rehabilitacji społecznej wspierające osoby z niepełnosprawnością w latach 2017 - 2019

Pilotażowy program „Aktywny samorząd”

Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Rybniku od 2012 roku jest realizatorem Pilotażowego programu „Aktywny samorząd”. Program ten jest adresowany dla osób z niepełnosprawnością. Głównym jego celem jest wyeliminowanie, bądź zmniejszenie barier ograniczających uczestniczenie osób z niepełnosprawnością w życiu społecznym, zawodowym, jak i w dostępie do edukacji. Program ten finansowany jest ze środków Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych. Formy wsparcia programu „Aktywny Samorząd” obejmują m.in.: likwidację barier transportowych (np. finansowanie prawa jazdy, pomoc w zakupie i montażu oprzyrządowania do posiadanego samochodu), barier w dostępie do uczestnictwa w społeczeństwie informacyjnym (np. pomoc w zakupie sprzętu elektronicznego lub jego elementów oraz oprogramowania, szkolenia), likwidację barier w poruszaniu się (zakup wózków elektrycznych, protez), a także pomoc w utrzymaniu aktywności zawodowej poprzez zapewnienie opieki dla osoby zależnej. Program ten zaspakaja również potrzeby związane z podnoszeniem poziomu wykształcenia.

Tabela 12. Realizacja Pilotażowego programu „Aktywny samorząd” w latach 2017-2019

Zadanie	Lata		
	2017	2018	2019
Liczba dofinansowanych wniosków	28	32	27
Wysokość poniesionych środków finansowych	51.857,00	74.398,00	119.446,60

Źródło: opracowanie własne na podstawie sprawozdań z Powiatowego Centrum Pomocy Rodzinie w Rybniku za lata 2017-2019

Z danych w zakresie realizacji Pilotażowego programu „Aktywny samorząd” w latach 2017-2019 przedstawionych w Tabeli 12, wynika, że najwięcej osób wspartych zostało w 2018 r., natomiast najwyższe środki finansowe poniesiono w 2019 r.

Według sprawozdania Powiatowego Programu Działań na Rzecz Osób Niepełnosprawnych PCPR Rybnik za rok 2017, najwięcej wniosków z programu „Aktywny samorząd” zostało dofinansowanych w ramach modułu I, obszar B1, czyli pomoc w zakupie sprzętu elektronicznego, jego elementów oraz oprogramowania, a także w ramach modułu II, czyli pomoc w uzyskaniu wykształcenia na poziomie wyższym.

W roku 2018, według danych uzyskanych ze sprawozdania Powiatowego Programu Działań na Rzecz Osób Niepełnosprawnych PCPR Rybnik, również najwięcej wniosków z programu „Aktywny samorząd” zostało przeznaczonych w ramach modułu I, obszar B1, czyli pomoc w zakupie sprzętu elektronicznego, jego elementów oraz oprogramowania, a także w ramach modułu II, tzn. pomoc w uzyskaniu wykształcenia na poziomie wyższym.

W 2019 roku w ramach tego programu dofinansowano 3 wnioski na pomoc w zakupie i montażu oprzyrządowania do posiadanego samochodu, 1 wniosek na pomoc w uzyskaniu prawa jazdy, 1 wniosek na pomoc w uzyskaniu prawa jazdy w stopniu wymagającym korzystania z usług tłumacza języka migowego. Zrealizowano 2 wnioski o dofinansowanie na pomoc w zakupie sprzętu elektronicznego (osoby z dysfunkcją narządu wzroku lub obu kończyn górnych) oraz 5 wniosków o dofinansowanie zakupu sprzętu elektronicznego (osoby z dysfunkcją narządu słuchu i trudnościami w komunikowaniu się za pomocą mowy). Ponadto 15 osób otrzymało pomoc w uzyskaniu wykształcenia na poziomie wyższym.

Wspieranie osób niepełnosprawnych w Powiecie Rybnickim

Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Rybniku od kwietnia 2018 r. realizuje projekt „Aktywna integracja w powiecie rybnickim” w ramach osi priorytetowej IX Włączenie Społeczne, Działanie 9.1. Aktywna Integracja, poddziałanie 9.1.6. Programu Aktywnej Integracji Osób i Grup Zagrożonych Wykluczeniem Społecznym – projekt OPS i PCPR. Projekt ten ma na celu zwiększyć integrację społeczno-zawodową osób i grup doświadczających wykluczenia społecznego i zagrożonych wykluczeniem społecznym oraz zwiększyć zdolność do zatrudnienia.

Działania te realizowane są podczas Warsztatów Aktywnej Integracji. Warsztaty skierowane są do osób z niepełnosprawnością z terenu Powiatu Rybnickiego. Uczestnikami projektu są pełnoletnie osoby posiadające aktualne orzeczenie o niepełnosprawności. Zajęcia mają formę wsparcia dziennego i odbywają się w czterech pracowniach: pracowni rękodziela, pracowni biżuterii artystycznej, pracowni kroju i szycia, pracowni sprzątanania i ogrodnictwa. Zajęcia są dostosowane do osób z niepełnosprawnością zgodnie z indywidualną ścieżką rehabilitacji i terapii. W Warsztatach prowadzone są również następujące formy wsparcia: terapia zajęciowa, wsparcie logopedyczne, terapia logopedyczna, zajęcia rehabilitacyjne, wsparcie psychologiczne oraz doradztwo zawodowe.

W ramach projektu „Aktywna Integracja w powiecie rybnickim” uczestnicy Warsztatów Aktywnej Integracji w Suminie wzięli udział w następujących wydarzeniach i wyjazdach:

- 11 maja 2018 r. - Dzień Warsztatowicza w ramach obchodów III Powiatowego Tygodnia Godności Osób Niepełnosprawnych. W wydarzeniu udział wzięli uczestnicy Warsztatu Aktywnej Integracji, uczestnicy Warsztatów Terapii Zajęciowej w Czerwionce-Leszczynach, uczniowie Zespołu Szkół Specjalnych im. W. Sherborne w Czerwionce-Leszczynach oraz mieszkańcy Domu Pomocy Społecznej w Lyskach;
- 13 czerwca 2018 r. - obchody „Dnia Rodziny”;
- 04 października 2018 r. - Powiatowy Dzień Aktywizująco - Integracyjny dla Osób Niepełnosprawnych. W Warsztatach Aktywnej Integracji w Suminie uczestniczyły osoby z niepełnosprawnością z Powiatu Rybnickiego i Miasta Rybnika. W wydarzeniu udział wzięli uczestnicy i opiekunowie Warsztatów Terapii Zajęciowej z Czerwionki-Leszczyn, Warsztatów Aktywnej Integracji w Suminie, Warsztatów Terapii Zajęciowej nr 1 i 2 z Rybnika, Stowarzyszenie Osób Sprawnych i Sprawnych Inaczej Uśmiech ze Świerklan, a także przedstawiciele Powiatowej Społecznej Rady ds. Osób Niepełnosprawnych w Powiecie Rybnickim.
- 22 stycznia 2019 r. - spotkanie integracyjne uczestników Warsztatów Aktywnej Integracji w Suminie z mieszkańcami Domu Pomocy Społecznej w Lyskach;
- 29 maja 2019 r. - obchody „Dnia Rodziny”;

- 18 czerwca 2019 r. - II Powiatowy Dzień Aktywizująco-Integracyjny dla Osób Niepełnosprawnych z Powiatu Rybnickiego. W dworze w Łukowie Śląskim spotkały się osoby z niepełnosprawnością, gdzie mogły zapoznać się z ofertą Powiatowego Urzędu Pracy w Rybniku, Zakładu Ubezpieczeń Społecznych, Powiatowego Centrum Pomocy Rodzinie w Rybniku oraz sklepu medycznego;
- 08 października 2019 r. - wycieczka do Pszczyny zorganizowana w ramach zajęć aktywizująco-integracyjnych. Osoby z niepełnosprawnością miały okazję zapoznać się z działalnością Warsztatów Terapii Zajęciowej w Pszczynie prowadzonych przez Caritas Archidiecezji Katowickiej. Dodatkowo, odbyła się również wizyta w Pokazowej Zagrodzie Żubrów w Pszczynie. Cała grupa wzięła udział w lekcji przyrodniczej „Tropem Żubra”;
- 20 lutego 2020 r. - spotkanie aktywizująco-integracyjne w Dworze w Łukowie Śląskim¹⁴.

„Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w dniu 31 maja 2019 roku podpisało umowę na realizację zadania publicznego z zakresu wspierania osób z niepełnosprawnością z terenu Powiatu Rybnickiego „Nasze miejsce i nasz czas” (okres realizacji 01.06-31.12.2019 r.) o wartości 25.136,91 zł (udział PCPR: 22.359,28 zł). W ramach zadania realizowano 9 godzin tygodniowo zajęć opiekuńczo-terapeutycznych dla osób uczęszczających do placówek wsparcia dziennego (łącznie 533 godziny). Zadanie realizowano dla 3 osób w Zespole Szkół Specjalnych w Czerwionce-Leszczynach¹⁵”.

¹⁴ <http://pcpr.rybnik.pl/183/projekt-unijny-aktywna-integracja-w-powiecie-rybnickim-na-lata-2018-2020.htm>

¹⁵ Raport o stanie Powiatu Rybnickiego z roku 2019.

3. Instytucje oraz działania podejmowane na rzecz osób z niepełnosprawnością w powiecie rybnickim

W każdym środowisku społecznym istnieje zbiór społecznych założeń, które warunkują rozwój i zachowanie jednostek. Najbliższe otoczenie stanowi naturalne warunki życia dla każdego społeczeństwa. W nim funkcjonują osoby z różnymi niepełnosprawnościami, które potrzebują wsparcia w codziennym funkcjonowaniu. Istnieje wiele instytucji, które dbają o szeroko pojmowaną dostępność, m.in. komunikacyjną, czy architektoniczną, by dostosować odpowiednio warunki każdej osobie z niepełnosprawnością.

Na poziomie lokalnym w powiecie rybnickim działają:

1. Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Rybniku,
2. Warsztat Terapii Zajęciowej w Czerwionce – Leszczynach
3. Dom Pomocy Społecznej p.w. św. Józefa w Lyskach,
4. Gminne Ośrodki Pomocy Społecznej (Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Jejkowicach; Ośrodek Pomocy Społecznej w Czerwionce-Leszczynach; Ośrodek Pomocy Społecznej w Gaszowicach; Ośrodek Pomocy Społecznej w Lyskach, Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Świerklanach),
5. Zespół Szkół Specjalnych im. W. Sherborne w Czerwionce – Leszczynach,
6. Poradnia Psychologiczno – Pedagogiczna w Czerwionce – Leszczynach,
7. Powiatowa Społeczna Rada ds. Osób Niepełnosprawnych w Starostwie Powiatowym w Rybniku,
8. Stowarzyszenie Osób Sprawnych i Sprawnych Inaczej „Uśmiech” w Świerklanach
9. Stowarzyszenie Pomocy Dzieciom i Młodzieży Niepełnosprawnej w Czerwionce - Leszczynach „Jestem”.

Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Rybniku

Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Rybniku jest jednostką organizacyjną Starostwa Powiatowego w Rybniku. Realizuje zadania na rzecz osób z niepełnosprawnością z zakresu rehabilitacji społecznej na terenie powiatu rybnickiego, tj. mieszkańców gmin: Czerwionka-Leszczyny, Gaszowice, Jejkowice, Lysek, a także Świerklan.

„Na mocy ustawy o pomocy społecznej z dnia 12 marca 2004 r. (Dz. U. Nr 64 poz. 593 z 2004 r.) wśród ogółu zadań z zakresu pomocy społecznej PCPR realizuje następujące działania ukierunkowane na osoby z niepełnosprawnością:

1. opracowanie i realizacja powiatowej strategii rozwiązywania problemów społecznych, ze szczególnym uwzględnieniem programów pomocy społecznej, wspierania osób z niepełnosprawnością i innych, których celem jest integracja osób i rodzin z grup szczególnego ryzyka – po konsultacji z właściwymi terytorialnie gminami;
2. współpraca z instytucjami administracji rządowej i samorządowej w opracowaniu realizacji programów jw.;
3. udostępnianie uchwalonych przez radę powiatu programów na potrzeby pełnomocnika i samorządu województwa oraz ich przekazywanie wojewodzie;
4. podejmowanie działań zmierzających do ograniczania skutków niepełnosprawności;
5. prowadzenie specjalistycznego poradnictwa;
6. przyznawanie pomocy pieniężnej na usamodzielnienie oraz na kontynuowanie nauki osobom opuszczającym całodobowe domy pomocy społecznej dla dzieci i młodzieży domy pomocy społecznej dla osób z niepełnosprawnością intelektualną oraz specjalne ośrodki wychowawcze;
7. pomoc w integracji ze środowiskiem osób mających trudności w przystosowaniu się do życia;
8. prowadzenie i rozwój infrastruktury domów pomocy społecznej o zasięgu ponadgminnym oraz umieszczanie w nich skierowanych osób;
9. udzielanie informacji o prawach i uprawnieniach;
10. szkolenie i doskonalenie zawodowe kadr pomocy społecznej z terenu powiatu;
11. podejmowanie innych działań wynikających z rozeznanych potrzeb, w tym tworzenie i realizacja programów osłonowych”¹⁶.

„Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Rybniku, realizując rządowe zadania zlecone (środki finansowe pochodzą z Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych) udziela dofinansowania do:

1. uczestnictwa osób z niepełnosprawnością i ich opiekunów w turnusach rehabilitacyjnych;
2. sportu, kultury, rekreacji i turystyki osób z niepełnosprawnością;
3. zaopatrzenia w sprzęt rehabilitacyjny, przedmioty ortopedyczne i środki pomocnicze;
4. likwidacji barier architektonicznych, w komunikowaniu się i technicznych, w związku z indywidualnymi potrzebami osób z niepełnosprawnością;
5. rehabilitacji dzieci i młodzieży;
6. kosztów tworzenia i działania warsztatów terapii zajęciowej”¹⁷.

¹⁶ Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych w Powiecie Rybnickim na lata 2014-2023.

¹⁷ Tamże.

Warsztat Terapii Zajęciowej w Czerwionce-Leszczynach

Warsztat Terapii Zajęciowej w Czerwionce-Leszczynach działa od 28.12.2004 r. Uczestnikami warsztatów są osoby z powiatu rybnickiego z niepełnoprawnością umiarkowaną i znaczną. Aktualnie z zajęć korzysta 33 podopiecznych. Zajęcia odbywają się w 7 pracowniach: plastyczno-ceramicznej, krawieckiej, technicznej gospodarstwa domowego, informatyczno-introligatorskiej, dekoratorskiej oraz ekspresji artystycznej. Warsztat terapii zajęciowej jest placówką dziennego pobytu.

Celem Warsztatu Terapii Zajęciowej jest rehabilitacja społeczna i zawodowa zmierzająca do ogólnego rozwoju i poprawy sprawności każdego uczestnika, niezbędnych do możliwie niezależnego, samodzielnego i aktywnego życia. W warsztatach prowadzona jest również terapia psychologiczna i pedagogiczna, rehabilitacja ruchowa i orientacja przestrzenna.

Dom Pomocy Społecznej pw. św. Józefa w Lyskach

„Dom jest jednostką organizacyjną powiatu rybnickiego realizującą zadania powiatu, które są określone w ustawie o pomocy społecznej w zakresie organizowania stałego pobytu dla osób wymagających całodobowej opieki”¹⁸.

W 2019 roku (na dzień 31.12.2019 r.) w placówce przebywały 123 osoby (100 kobiet i 23 mężczyzn).

„Dom zapewnia całodobową opiekę oraz zaspokaja potrzeby bytowe, opiekuńcze i wspomagające. Mieszkańcom placówki zapewnia się wyżywienie dostosowane do zaleceń dietetycznych, stały kontakt z lekarzem rodzinnym oraz innych specjalności (w zależności od potrzeb) oraz różne formy rehabilitacji w zakresie: fizykoterapii, masażu leczniczego, ćwiczeń usprawniających”¹⁹.

W 2019 roku mieszkańcy DPS-u brali udział w następujących spotkaniach i wyjazdach:

- wspólne kołędowanie z uczestnikami Warsztatów Aktywnej Integracji w Suminie,
- wyjazdy do kina,
- uczestniczenie w zabawie karnawałowej,
- wyjazdy na basen, do palmiarni, do tężni solankowej,
- wyjazd do Zoo do Opola, do ogrodów Kapias w Goczałkowicach.

Dodatkowo uczestniczyli w następujących wydarzeniach:

- wystawa „Dawne Lyski”,
- „Piknik Integracyjny Osób Niepełnosprawnych”,

¹⁸ Statut Domu Pomocy Społecznej pw. św. Józefa w Lyskach.

¹⁹ Raport o stanie Powiatu Rybnickiego w roku 2019.

- II Powiatowy Dzień Aktywizująco-Integracyjny,
- IX Zawody Sportowo-Rekreacyjne Osób Niepełnosprawnych,
- Festiwal Twórczości Artystycznej Osób Niepełnosprawnych²⁰.

Gminne Ośrodki Pomocy Społecznej (Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Jejkowicach; Ośrodek Pomocy Społecznej w Czerwionce-Leszczynach; Ośrodek Pomocy Społecznej w Gaszowicach; Ośrodek Pomocy Społecznej w Lyskach, Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Świerklanach)

Podstawowym celem ośrodków pomocy społecznej jest udzielanie pomocy społecznej osobom i rodzinom, które znalazły się w trudnej sytuacji życiowej. Ośrodki te dążą do poprawy jakości życia mieszkańców i przeciwdziałają wykluczeniu społecznemu, a także świadczą różne rozwiązania, które zmierzają do eliminowania problemów mieszkańców.

Ustawa o pomocy społecznej jasno określa zadania Ośrodków. Do nich w szczególności należy praca socjalna: *działalność zawodową mającą na celu pomoc osobom i rodzinom we wzmacnianiu lub odzyskiwaniu zdolności do funkcjonowania w społeczeństwie poprzez pełnienie odpowiednich ról społecznych oraz tworzenie warunków sprzyjających temu celowi*²¹.

Do zadań Ośrodka należy również wypłata świadczeń pieniężnych oraz realizacja świadczeń niepieniężnych. Innymi zadaniami ośrodków pomocy społecznej jest angażowanie społeczności lokalnej w celu zaspokajania niezbędnych potrzeb osób i rodzin, przyznawanie i wypłacanie świadczeń określonych w Ustawie o pomocy społecznej, analizowanie zjawisk, które wywołują potrzebę korzystania ze świadczeń pomocy społecznej oraz rozbudowywanie infrastruktury socjalnej.

Zespół Szkół Specjalnych im. W. Sherborne w Czerwionce-Leszczynach

Zespół Szkół Specjalnych im. W. Sherborne w Czerwionce - Leszczynach pełni funkcję ośrodka koordynacyjno – rehabilitacyjno – opiekuńczego w Powiecie Rybnickim w zakresie wczesnego wspomaganie rozwoju.

„Do zadań ośrodka koordynacyjno – rehabilitacyjno – opiekuńczego należy w szczególności:

- udzielanie rodzicom specjalistycznej informacji dotyczącej problemów rozwojowych dziecka;

²⁰ Raport o stanie Powiatu Rybnickiego w roku 2019.

²¹ Ustawą z dnia 12 marca 2004 roku o pomocy społecznej.

- wskazywanie właściwych dla dziecka i jego rodziny form kompleksowej, specjalistycznej pomocy, w szczególności rehabilitacyjnej, terapeutycznej, fizjoterapeutycznej, psychologicznej, pedagogicznej i logopedycznej;

- wskazywanie jednostek udzielających specjalistycznej pomocy dzieciom;

- organizowanie wczesnego wspomagania rozwoju dziecka w wymiarze do 5 godzin tygodniowo dla danego dziecka oraz w zależności od potrzeb dziecka dodatkowych usług terapeutów, fizjoterapeutów, psychologów, logopedów i innych specjalistów;

- koordynowanie korzystania z usług specjalistów dostępnych na obszarze powiatu, w tym: zbieranie i upowszechnianie informacji o usługach i świadczących je specjalistach, prowadzenie akcji informacyjnych, monitorowanie działań związanych z udzielaniem pomocy dzieciom i ich rodzinom²².

Zespół Szkół Specjalnych jest placówką nowoczesną i innowacyjną. Klasy są małe, przyjazne dla dziecka (4-8 osobowe). W placówce zatrudniona jest wykwalifikowana kadra specjalistów, m.in. psycholog, pedagog, neurologopeda, terapeuta SI, terapeuta słuchu.

W Zespole Szkół Specjalnych uczą się uczniowie z orzeczeniem o potrzebie kształcenia specjalnego wydanym ze względu na niepełnosprawność intelektualną w stopniu lekkim, umiarkowanym, znacznym i głębokim, sprzężenie niepełnosprawności oraz autyzm.

Zespół Szkół Specjalnych może pochwalić się najlepszymi salami i pracownikami w rejonie (sala doświadczania świata, sala integracji sensorycznej, pracownia biofeedback, sala rehabilitacyjna, sala logopedyczna i podłoga interaktywna). Terapie są dostosowane do potrzeb dziecka. Prowadzone są także zajęcia dla dzieci z opinią o potrzebie wczesnego wspomagania rozwoju.

„W placówce utworzono ogród sensoryczny służący stymulacji sensorycznej, rewalidacji i relaksacji uczniów. Funkcjonujący w szkole od 2017 roku Wiodący Ośrodek Rehabilitacyjno-Opiekuńczo-Wychowawczy w 2019 roku objął wsparciem 37 dzieci z Powiatu Rybnickiego (900 godzin zajęć specjalistycznych)²³.

²² Regulamin Ośrodka koordynacyjno – rehabilitacyjno - opiekuńczego w Zespole Szkół Specjalnych im. W. Sherborne w Czerwionce – Leszczynach, Załącznik do zarządzenia nr 6.2018 z dnia 29 stycznia 2018 r.

²³ Raport o stanie Powiatu Rybnickiego z roku 2019.

Poradnia Psychologiczno – Pedagogiczna w Czerwionce – Leszczynach

Poradnia Psychologiczna w Czerwionce-Leszczynach udziela dzieciom i młodzieży pomocy psychologiczno-pedagogicznej, w tym pomocy logopedycznej, SI oraz wykonuje badania przesiewowe słuchu. W Poradni działają zespoły orzekające wydające orzeczenia m.in. w sprawach o potrzebie: kształcenia specjalnego, zajęć rewalidacyjno-wychowawczych, wczesnego wspomagania rozwoju dziecka.

Stowarzyszenie Osób Sprawnych i Sprawnych Inaczej „Uśmiech” w Świerklanach

Stowarzyszenie działa na rzecz osób z różnym stopniem niepełnosprawności i w każdym wieku. Głównym ich celem jest organizowanie ciekawych spotkań i warsztatów, w tym plastycznych, rehabilitacyjnych i artystycznych.

Osoby z niepełnosprawnością, przy pomocy instruktorów realizują prace plastyczne, wykonują stroiki świąteczne, zdobią kartki okolicznościowe i biorą udział w różnego rodzaju zajęciach. Podopieczni stowarzyszenia uczestniczą również w masażach leczniczych i w gimnastyce. Stowarzyszenie organizuje również różne spotkania okolicznościowe.

Stowarzyszenie Pomocy Dzieciom i Młodzieży Niepełnosprawnej w Czerwionce - Leszczynach „Jestem”.

Stowarzyszenie istnieje od 21 sierpnia 1992 roku. Reaktywowane zostało 24 lutego 2011 roku. Głównym celem Stowarzyszenia jest:

- zapewnienie godziwych warunków życia dzieci i młodzieży z niepełnosprawnością (m.in. organizowanie pomocy materialnej i finansowej);
- organizowanie form integracji ze środowiskiem;
- działalność informacyjna;
- współpraca z instytucjami i organizacjami o podobnych celach statutowych;
- organizowanie rekreacji, rehabilitacji, turystyki;
- podejmowanie współpracy w celu wyszukiwania miejsc pracy dla młodzieży z niepełnosprawnością.

Główne podejmowane formy działalności to: dofinansowanie turnusów rehabilitacyjnych, wycieczek, wyjazdów, imprez okolicznościowych i środowiskowych, pomoc materialna i finansowa oraz doradztwo specjalistyczne, opracowywanie i realizowanie projektów skierowanych głównie na pomoc z zakresu rehabilitacji oraz gromadzenie sprzętu specjalistycznego.

Powiatowa Społeczna Rada ds. Osób Niepełnosprawnych w Starostwie Powiatowym w Rybniku

Powiatowa Społeczna Rada ds. Osób Niepełnosprawnych działa na podstawie art. 44b i art. 44c ustawy z dnia 27 sierpnia 1997r. *o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnieniu osób niepełnosprawnych* (tekst jednolity Dz.U. z 2018r. poz.511 z późn. zm.) oraz rozporządzenia Ministra Gospodarki, Pracy i Polityki Społecznej z dnia 25 marca 2003r. *w sprawie organizacji oraz trybu działania wojewódzkich i powiatowych społecznych rad do spraw osób niepełnosprawnych* (Dz. U. 2003 r. Nr 62, poz. 560).

Rada została powołana przez Starostę Rybnickiego i składa się z 5 osób, przedstawicieli środowisk osób z niepełnosprawnością wszystkich gmin powiatu. Jej kadencja trwa 4 lata.

Zadaniem Rady jest uaktywnianie przedsięwzięć zmierzających do integracji zawodowej i społecznej osób z niepełnosprawnością, opiniowanie projektów powiatowych programów działań na rzecz osób z niepełnosprawnością, oraz opiniowanie projektów uchwał i programów przyjmowanych przez radę powiatu pod kątem ich skutków dla osób z niepełnosprawnością.

Powiatowy Urząd Pracy w Rybniku

„Działania z zakresu rehabilitacji zawodowej osób z niepełnosprawnością w Powiecie Rybnickim prowadzi Powiatowy Urząd Pracy w Rybniku. Dla osób z niepełnosprawnością posiadających status poszukującego pracy, a nie pozostających w zatrudnieniu, przewidziane są usługi urzędu pracy i instrumenty finansowane ze środków PFRON.

Rehabilitacja zawodowa ma na celu ułatwienie osobie z niepełnosprawnością uzyskania i utrzymania odpowiedniego zatrudnienia i awansu zawodowego przez umożliwienie jej korzystania z poradnictwa zawodowego, szkolenia zawodowego i pośrednictwa pracy”²⁴.

²⁴ Ustawa z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnieniu osób niepełnosprawnych.

Tabela 14. Instrumenty i usługi adresowane do osób z niepełnosprawnością oraz do ich pracodawców

<p>Uprawnienia osoby z orzeczoną stopniem o niepełnosprawności zdolnej do pracy, posiadające status „bezrobotnego” lub poszukującego pracy</p>	<p>Osoby z niepełnosprawnością podejmujące i prowadzące działalność gospodarczą lub rolniczą</p>	<p>Uprawnienia pracodawcy zatrudniającego osobę z orzeczoną stopniem o niepełnosprawności</p>
<ol style="list-style-type: none"> 1. Pomoc w znalezieniu zatrudnienia (pośrednictwo pracy). 2. Możliwość nabycia, uzupełnienia, podniesienia kwalifikacji zawodowych oraz zdobycia doświadczenia zawodowego (szkolenia, studia podyplomowe, staż). 3. Pomoc w wyborze odpowiedniego miejsca pracy przy uwzględnieniu predyspozycji zawodowych i możliwości zdrowotnych oraz wymagań w danym środowisku pracy (doradcy zawodowego). 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Wsparcie finansowe na podjęcie działalności gospodarczej, rolniczej albo wniesienie wkładu do spółdzielni socjalnej. 2. Dofinansowanie do oprocentowania kredytu bankowego. 3. Refundacja składek ZUS. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Miesięczne dofinansowanie do wynagrodzenia pracownika. 2. Zwrot kosztów przystosowania stanowiska pracy. 3. Zwrot kosztów szkolenia pracownika; 4. Zwrot kosztów zatrudnienia pracownika pomagającego pracownikowi z niepełnosprawnością w pracy. 5. Zwolnienie z wpłat na PFRON. 6. Refundacja części wynagrodzenia lub składek na ubezpieczenia społeczne.

Źródło: Dane z PUP Rybnik

4. Powiatowy Program Działań na Rzecz Osób z Niepełnosprawnością na lata 2021-2025

Spora liczba osób z niepełnosprawnością skłania nas do podjęcia działań naprawczych w kierunku ich jakości życia. Różne potrzeby osób z mniejszymi możliwościami, w codziennym funkcjonowaniu są powodem zmian w postrzeganiu ludzi z deficytami psychofizycznymi. Nie tylko względy medyczne, (tak jak dawniej sądzono) decydują o prowadzonej skutecznej rehabilitacji. Ważną bowiem rolę odgrywają również sfery psychiczna i społeczna.

Opracowany Powiatowy Program Działań na Rzecz Osób z Niepełnosprawnością na lata 2021-2025 został sporządzony na podstawie analizy danych odnoszących się do sytuacji osób z niepełnosprawnością, a także oferowanych działań i możliwości poszczególnych instytucji w celu wspierania wszelkich inicjatyw na rzecz osób z niepełnosprawnością.

Ogólne założenia programu

Powiatowy Program Działań na Rzecz Osób z Niepełnosprawnością ukazuje przegląd literatury pod kątem aspektów niepełnosprawności, analizę działalności minionych lat w powiecie rybnickim oraz prezentuje nowy plan działania na lata 2021-2025.

Adresaci programu

Powiatowy Program Działań na Rzecz Osób z Niepełnosprawnością przeznaczony jest dla osób z niepełnosprawnością, ich rodziców/opiekunów, z obszaru Powiatu Rybnickiego, który obejmuje gminy: Jejkowice, Gaszowice, Czerwionka-Leszczyny, Świerklany oraz Lyski.

Program wykonany będzie przy współdziałaniu wszystkich instytucji, placówek i organizacji działających na rzecz osób z niepełnosprawnością na poziomie powiatu i wymienionych gmin.

Cele i zadania programu

Program uwzględnia wprowadzenie w życie, do codziennego funkcjonowania zmian związanych z postrzeganiem i traktowaniem osób z niepełnosprawnością, w oparciu o idee praw człowieka oraz główne ustawy odnoszące się do wsparcia osób ze szczególnymi potrzebami.

Poprzez Strategię Wspólnoty Europejskiej, która dotyczy równych szans osób z niepełnosprawnością, jesteśmy zobowiązani do tworzenia odpowiednich warunków tym osobom, które pragną czerpać jak najwięcej z życia na przekór własnym ograniczeniom.

Za główną działalność na rzecz osób z niepełnosprawnością uznaje się:

- rozwijanie i profesjonalizację istniejących instytucji na rzecz osób z niepełnosprawnością;
- realizowanie nowych przedsięwzięć, inicjatyw, eventów na rzecz osób z różnymi dysfunkcjami;
- wdrażanie swobodnej dostępności dla osób ze szczególnymi potrzebami;
- ustalenie zadań, mających na celu poprawę warunków życia i funkcjonowania osób z niepełnosprawnością w społeczności lokalnej, przy uwzględnieniu istniejących zasobów i możliwości;
- uświadamianie społeczeństwa oraz niwelowanie negatywnych postaw wobec osób z niepełnosprawnością;
- znoszenie barier utrudniających swobodne, pełnoprawne funkcjonowanie w życiu społecznym i zawodowym osobom z różnymi dysfunkcjami;
- udoskonalanie systemu aktywizacji społecznej, edukacyjnej i zawodowej osób z niepełnosprawnością;
- udoskonalanie systemu informacji o osobach z niepełnosprawnością, ich rodzinach i instytucjach działających na ich rzecz;
- scalenie systemu wsparcia podmiotów działających na rzecz osób z niepełnosprawnością;
- motywowanie i aktywizowanie organizacji wspierających osoby dysfunkcyjne do ich dalszego działania.

Działalność opisana w projekcie, głównie koncentrować będzie się, na poniższych celach:

1. umożliwianiu samodzielnego, swobodnego funkcjonowania osobom z niepełnosprawnością w życiu społecznym;
2. dążeniu do integracji i uświadamianiu – tworzenie społeczeństwa przyjaznego, świadomego, empatycznego osobom z niepełnosprawnością;
3. wyrównywaniu szans edukacyjnych osobom z niepełnosprawnością na wszystkich poziomach edukacji oraz wspieraniu aktywizacji edukacyjnej osób z niepełnosprawnością;
4. szerzeniu informacji o wsparciu i możliwościach na rzecz osób z niepełnosprawnością;
5. wspieraniu w celu aktywizacji zawodowej, zwiększeniu potencjału zawodowego i atrakcyjności na rynku pracy osób z niepełnosprawnością.

Za najważniejsze zadania z zakresu inkluzji społecznej, w programie uznaje się:

1. rzeczywiste wykonanie praw obywatelskich osób z niepełnosprawnościami, bez dyskryminacji, stygmatyzacji i wykluczenia;
2. wskazanie najistotniejszych potrzeb osób z niepełnosprawnościami i ukierunkowanie procesów społecznych i ekonomicznych na nie;

3. zwalczanie marginalizacji i wykluczania;
4. wdrożenie systemu aktywności społecznej i zawodowej, wzmacniając uczestnictwo osób z niepełnosprawnością w życiu społecznym;
5. budowanie świadomości społeczeństwa na temat różnych dysfunkcji i funkcjonowania osób z niepełnosprawnością.

Zakładane cele i zadania zgodne są z:

1. Prawem międzynarodowym:

- Uchwałą Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 1 sierpnia 1997 r. Kartą Praw Osób Niepełnosprawnych;
- Konwencją o Prawach Osób Niepełnosprawnych, przyjętą przez Zgromadzenie Ogólne Narodów Zjednoczonych w 2006 r., ratyfikowaną przez Polskę w 2012 r..

2. Prawem krajowym:

- Konstytucją Rzeczypospolitej Polskiej;
- Ustawą z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym;
- Ustawą z dnia 19 sierpnia 1994 roku o ochronie zdrowia psychicznego;
- Ustawą z dnia 5 marca 1998 r. o samorządzie powiatowym;
- Ustawą z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych;
- Ustawą z dnia 27 sierpnia 1997 roku o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych;
- Ustawą z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych;
- Ustawą z dnia 24 kwietnia 2003 roku o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie;
- Ustawą z dnia 12 marca 2004 roku o pomocy społecznej;
- Ustawą z dnia 20 kwietnia 2004 r. o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy;
- Ustawą z dnia 19 sierpnia 2011 r. o języku migowym i innych środkach komunikowania się;
- Ustawą z dnia 4 listopada 2016 r. o wsparciu kobiet w ciąży i rodzin „Za życiem”;
- Ustawą z dnia 19 lipca 2019 r. o zapewnieniu dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami.

3. Programami krajowymi:

- programami Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych;
- Strategią Rozwoju Kapitału Ludzkiego;
- Strategią na Rzecz Osób z Niepełnosprawnościami 2020-2030;
- Powiatową Strategią Rozwiązywania Problemów Społecznych w Powiecie Rybnickim na lata 2014-2023;
- Strategią Rozwoju Województwa Śląskiego „Śląskie 2030”;

- Wojewódzkim Programem Wyrównywania Szans Osób Niepełnosprawnych oraz Przeciwdziałania ich Wykluczeniu 2017-2022;
- Strategią Polityki Społecznej Województwa Śląskiego na lata 2020-2030.

By lepiej przyjrzeć się skonstruowanym celom, zadaniom i planowanym działaniom, w programie pomocna będzie analiza SWOT²⁵, dzięki której można przeprowadzić ocenę sytuacji osób z niepełnosprawnością w powiecie rybnickim. Metoda ta została opracowana w latach 50-tych XX wieku. Celem procedury analitycznej jest poszukiwanie, gromadzenie i porządkowanie danych warunkujących strategię, oraz ich prezentacja w przejrzystej i zrozumiałej formie²⁶.

Analiza SWOT została opracowana na podstawie analizy statystyk oraz na podstawie informacji zaczerpniętych z Powiatowej Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych w Powiecie Rybnickim na lata 2014-2023.

Mocne strony	Słabe strony
<ol style="list-style-type: none"> 1. Sprawna realizacja zadań publicznych z zakresu rehabilitacji społecznej osób z niepełnosprawnością dofinansowanych ze środków PFRON. 2. Współpraca instytucji samorządowych z organizacjami pozarządowymi w zakresie wsparcia inicjatyw na rzecz osób z niepełnosprawnością. 3. Dobrze rozbudowana sieć instytucji pomocowych (PCPR, PUP, Poradnia Psychologiczno-Pedagogiczna). 4. Funkcjonowanie WTZ. 5. Dostępność programów PFRON oraz innych funduszy celowych, realizowanych na rzecz osób z niepełnosprawnością. 6. Dostępność w ramach znoszenia barier komunikacyjno-informacyjnych - usługa 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Nadal niski poziom wiedzy mieszkańców na temat niepełnosprawności. 2. Ograniczone środki finansowe. 3. Niewystarczająca liczba ofert i miejsc pracy dla osób z niepełnosprawnością. 4. Wysoki poziom bezrobocia wśród osób z niepełnosprawnością. 5. Brak działań na rzecz osób g/Głuchych. 6. Brak dostępu do usług: <i>asystent osoby niepełnosprawnej; asystent osobisty osoby z niepełnosprawnością.</i> 7. Mała liczba organizacji pozarządowych działających na rzecz osób z niepełnosprawnością. 8. Brak ośrodków wsparcia.

²⁵ SWOT – Strengths (mocne strony), Weaknesses (słabe strony), Opportunities (szanse), Threats (zagrożenia).

²⁶ M. Nowicki: *SWOT*, [w:] K. Szymańska (red.): *Kompendium metod i technik zarządzania. Technika i ćwiczenia*. Oficyna a Wolters Kluwer business, Warszawa 2015, 326.

<p>tłumacz języka migowego dostępny on-line oraz na miejscu (po wcześniejszym uzgodnieniu) w godzinach otwarcia urzędu w PCPR Rybnik.</p> <p>7. Korzyści dla pracodawców z tytułu zatrudnienia osób z niepełnosprawnością.</p> <p>8. Zwiększona dostępność do informacji o przysługujących prawach i uprawnieniach zamieszczanych na stronach internetowych oraz portalach internetowych.</p> <p>9. Wzrost świadomości społecznej w zakresie problematyki osób niepełnosprawnych.</p>	
Szanse	Zagrożenia
<ol style="list-style-type: none"> 1. Możliwość korzystania z różnego rodzaju funduszy zewnętrznych. 2. Wzajemna wiedza na temat form działalności poszczególnych organizacji pozarządowych i możliwości współpracy. 3. Przepisy prawa wprowadzające nowe rozwiązania dla osób z niepełnosprawnością poprawiające szeroko rozumianą dostępność. 4. Zwiększająca się oferta w zakresie programów pomocowych, w których realizatorem mogą być organizacje pozarządowe lub samorządy. 5. Dotacje dla pracodawców zatrudniających osoby z niepełnosprawnością. 6. Promocja aktywizacji osób z niepełnosprawnością wśród pracodawców. 7. Wzrastająca społeczna świadomość sytuacji osób z niepełnosprawnością. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Skomplikowane i często zmieniające się przepisy prawa oraz procedury i zasady programów realizowanych na rzecz osób z niepełnosprawnością. 2. Wzrost liczby osób z niepełnosprawnością. 3. Zagrożenie osób z niepełnosprawnością ubóstwem. 4. Stereotypy oraz bariery społeczne utrudniające akceptację i zatrudnienie osób z niepełnosprawnością. 5. Trudna sytuacja na rynku pracy. 6. Starzenie się społeczeństwa.

<p>8. Rozwój infrastruktury przyjaznej osobom z niepełnosprawnością;</p> <p>9. Rozwój technologii wspierających osoby z niepełnosprawnością.</p>	
--	--

CEL 1. Umożliwienie samodzielnego, swobodnego funkcjonowania osobom z niepełnosprawnością w życiu społecznym.

Zadania:

- zwalczanie barier architektonicznych, informacyjno-komunikacyjnych, cyfrowych mając na uwadze dostęp do funkcjonowania w społeczeństwie (np. pomoc w przemieszczaniu się; dofinansowanie do asystenta, tłumacza języka migowego, tłumacza przewodnika, audiodeskrypcji; dostosowanie stron internetowych dla osób z niepełnosprawnością);
- usuwanie przeszkód transportowych osobom z niepełnosprawnością (np. zakup i montaż oprzyrządowania do posiadanego samochodu oraz wsparcie w uzyskaniu prawa jazdy kategorii B);
- dofinansowanie uczestnictwa osób z niepełnosprawnością i ich opiekunów w turnusach rehabilitacyjnych;
- dofinansowanie zaopatrzenia w sprzęt rehabilitacyjny, przedmioty ortopedyczne i środki pomocnicze;
- dofinansowanie uczestnictwa osób z niepełnosprawnością w WTZ;
- uruchomienie placówek wsparcia dziennego dla osób starszych i niepełnosprawnych.

Wskaźniki:

- liczba dofinansowanych wniosków osób z niepełnosprawnością;
- wysokość środków na dofinansowanie WTZ;
- liczba dofinansowanych turnusów rehabilitacyjnych;
- liczba dofinansowanych przedmiotów ortopedycznych, środków pomocniczych i sprzętu rehabilitacyjnego;

- liczba wniosków związanych z likwidacją barier technicznych, architektonicznych i w komunikowaniu się;
- wysoka liczba osób starszych i z niepełnosprawnością;
- zadania publiczne wspierające osoby z niepełnosprawnością oraz osoby starsze;
- działania o charakterze integracyjnym i aktywizującym.

CEL 2. Dążenie do integracji i uświadamiania – tworzenie społeczeństwa przyjaznego, świadomego, empatycznego osobom z niepełnosprawnością.

Zadania:

- wykonywanie i propagowanie programów i projektów wspierających osoby z niepełnosprawnością;
- dofinansowanie i promowanie sportu, kultury, rekreacji i turystyki;
- podejmowanie współpracy z organizacjami pozarządowymi, które mają na uwadze integrację społeczną osób z niepełnosprawnością;
- organizowanie Dni Godności Osób z Niepełnosprawnością i innych imprez i eventów na rzecz osób z niepełnosprawnością.

Wskaźniki:

- liczba realizowanych projektów/programów na rzecz integracji osób z niepełnosprawnością;
- liczba zorganizowanych imprez/eventów o charakterze integracyjnym, kulturalnym, sportowym, rekreacyjnym i turystycznym.

CEL 3. Wyrównywanie szans edukacyjnych osobom z niepełnosprawnością na wszystkich poziomach edukacji oraz wspieraniu aktywizacji edukacyjnej osób z niepełnosprawnością.

Zadania:

- wczesne wspomaganie rozwoju w ramach działalności Poradni Psychologiczno-Pedagogicznej w Czerwionce-Leszczynach oraz Zespołu Szkół Specjalnych im. Weroniki Sherborne w Czerwionce-Leszczynach;
- organizacja kształcenia dla uczniów ze specjalnymi potrzebami poprzez prowadzenie Zespołu Szkół Specjalnych im. Weroniki Sherborne w Czerwionce-Leszczynach;
- dofinansowanie szkoleń z najistotniejszych zakresów;

- pomoc w uzyskaniu wykształcenia na poziomie wyższym poprzez dofinansowanie kosztów edukacji w szkole policealnej, kolegium lub w szkole wyższej (studia pierwszego stopnia, studia drugiego stopnia, jednolite studia magisterskie, studia podyplomowe lub doktoranckie prowadzone przez szkoły wyższe w systemie stacjonarnym lub niestacjonarnym, wieczorowym, eksternistycznym, zdalnym za pośrednictwem internetu).

Wskaźniki:

- liczba dzieci objętych wczesnym wspomaganiem rozwoju;
- liczba uczniów objętych kształceniem specjalnym;
- liczba dofinansowanych szkoleń;
- liczba dofinansowanych wniosków dotyczących kształcenia na poziomie wyższym.

CEL 4. Szerzenie informacji o wsparciu i możliwościach na rzecz osób z niepełnosprawnością.

Zadania:

- rozpowszechnianie materiałów promocyjno-informacyjnych: broszur, ulotek, stron internetowych, informatorów dot. możliwości wsparcia i pomocy osobom niepełnosprawnym itp.;
- prowadzenie doradztwa i specjalistycznego poradnictwa na rzecz osób z niepełnosprawnością;
- zwalczanie przeszkód informacyjno-komunikacyjnych (wsparcie osób g/Głuchych);
- organizowanie i uczestniczenie w dniach otwartych dla osób z niepełnosprawnościami (PUP, ZUS, PZON, szkoły i inne);
- organizacja targów pracy dla osób z niepełnosprawnościami i pracodawców;
- promocja pilotażowych programów PFRON.

Wskaźniki:

- liczba udzielonych porad na rzecz osób z niepełnosprawnością.

CEL 5. Wspieranie w celu aktywizacji zawodowej, zwiększenie potencjału zawodowego i atrakcyjności na rynku pracy osób z niepełnosprawnością.

Zadania:

- pomoc w utrzymaniu aktywności zawodowej poprzez zapewnienie opieki dla osoby zależnej tj. dziecka będącego pod opieką, przebywającego w żłobku lub przedszkolu albo pod inną tego typu opieką (dziennego opiekuna, niani lub w ramach klubu dziecięcego, punktu przedszkolnego, zespołu wychowania przedszkolnego);
- dofinansowanie uczestnictwa osób z niepełnosprawnością w WTZ;
- zapewnienie osobom z niepełnosprawnością udziału w programach i projektach mających na celu podnoszenie kwalifikacji zawodowych, zwiększenie zdolności do zatrudnienia, zmniejszenie dystansu do rynku pracy, wejścia/powrotu na rynek pracy;
- zapewnienie osobom z niepełnosprawnością wsparcia poprzez korzystanie z usług rynku pracy (pośrednictwo pracy, pośrednictwo zawodowe, szkolenia) oraz instrumentów rynku pracy (staże, prace subsydiowane, dotacje na rozpoczęcie działalności gospodarczej);
- wspieranie pracodawców zatrudniających osoby z niepełnosprawnością (przystosowanie i adaptacja stanowisk pracy osób z niepełnosprawnością, wyposażenie stanowisk pracy, dofinansowanie asystentów w miejscu pracy, dofinansowanie kosztów szkoleń pracowników z niepełnosprawnością).

Wskaźniki:

- liczba uczestników projektów programów dotyczących aktywizacji zawodowej;
- liczba dofinansowanych wniosków dotyczących pomocy w utrzymaniu aktywności zawodowej, w tym rozpoczęcia działalności gospodarczej;
- liczba osób korzystających z usług i instrumentów rynku pracy;
- liczba pracodawców korzystających z dofinansowań z tytułu zatrudniania osób z niepełnosprawnością;
- wysokość środków na dofinansowanie WTZ.

Źródła danych do programu

Do opracowania programu sugerowano się zapisami ujętymi w Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych Powiatu Rybnickiego na lata 2014-2023.

Dodatkowo dokonano również analizy działalności istniejących instytucji wspierających osoby z niepełnosprawnością, patrząc na ich potrzeby oraz możliwości, dzięki czemu można było stworzyć cele i zadania do wykonania na lata 2021-2025. Do opracowania programu wykorzystano dane i wytyczne uzyskane w wyniku konsultacji z Powiatowym Centrum Pomocy Rodzinie w Rybniku.

Zapoznając się i analizując dane statystyczne zaczerpnięto informacji z publikacji Głównego Urzędu Statystycznego, Powiatowego Zespołu do Spraw Orzekania o Niepełnosprawności w Rybniku oraz z Powiatowego Urzędu Pracy w Rybniku.

Koordynator i miejsce realizacji

Koordynatorem programu realizowanego w latach 2021-2025 na obszarze powiatu rybnickiego jest Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Rybniku.

Realizatorzy programu

1. Powiat Rybnicki;
2. Gminy:
 - Gaszowice
 - Jejkowice
 - Lyski
 - Świerklany
 - Gmina i Miasto Czerwionka-Leszczyny;
3. Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Rybniku;
4. Gminne Ośrodki Pomocy Społecznej Powiatu Rybnickiego;
5. Dom Pomocy Społecznej pod wezwaniem św. Józefa w Lyskach dla osób przewlekle psychicznie chorych;
6. Zespół Szkół Specjalnych w Czerwionce-Leszczynach im. Weroniki Sherborne;
7. Warsztat Terapii Zajęciowej w Czerwionce-Leszczynach;
8. Poradnia Psychologiczno-Pedagogiczna w Czerwionce-Leszczynach;
9. Stowarzyszenie Osób Sprawnych i Sprawnych Inaczej „Uśmiech” w Świerklanach;
10. Stowarzyszenie Pomocy Dzieciom i Młodzieży Niepełnosprawnej w Czerwionce-Leszczynach „Jestem”;
11. Powiatowa Społeczna Rada do Spraw Osób Niepełnosprawnych;
12. Powiatowy Urząd Pracy w Rybniku.

Źródła finansowania

- środki własne Powiatu Rybnickiego;
- środki PFRON;

- środki Europejskiego Funduszu Społecznego;
- inne fundusze zewnętrzne.

5. Monitoring i ewaluacja

Działania wspierające w funkcjonowaniu sprzyjają samodzielnemu, swobodnemu funkcjonowaniu osobom z niepełnosprawnością. Zapewnienie wymaganych usług pozwala tym osobom samodzielnie i w pełni uczestniczyć w życiu społecznym. Coraz liczniej podejmowane są działania przeciwko wykluczeniu społecznemu i zawodowemu osób z niepełnosprawnością. Wpisują się one w standardy nowoczesnych strategii rozwiązywania problemów społecznych.

By realizacja opracowanego programu mogła przebiegać jak najlepiej odpowiedzialną jednostką za monitorowanie i ewaluację programu będzie Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Rybniku. Istotą monitoringu będzie ramowy, bieżący nadzór nad wykonywanymi zadaniami, gromadzenie danych ilościowych i jakościowych, rozpoznawanie i zapobieganie zdarzeniom, które będą mogły zaburzać realizację programu. Zgromadzone dane będą poddane analizie. Jej wyniki zostaną ujęte w ewaluacji. Z kolei celem ewaluacji będzie ocena efektywności podejmowanych działań wspierających osoby z niepełnosprawnością. Raport ewaluacyjny będzie opracowany po każdym roku realizacji w terminie do 31 marca roku następnego.

Podsumowanie

Program jest przykładem oddziaływania, które prowadzi do uzyskiwania przez osoby z niepełnosprawnością możliwości efektywnego pełnienia ról społecznych i niezależnego funkcjonowania w różnych sferach życia społecznego.

Działalność na rzecz osób z niepełnosprawnością przypomina nam, że zawsze powinniśmy mieć na uwadze to, że te osoby mają specjalne potrzeby oraz, że tak jak i my są pełnoprawnymi obywatelami. Niestety nadal nasze społeczeństwo nie ma świadomości w zakresie niepełnosprawności. W stosunku do osób z dysfunkcjami istnieje wiele stereotypów, mitów. Nadal można zaobserwować wiele uprzedzeń i brak akceptacji. Niepełnosprawność jest stanem, który niesie za sobą ograniczenia, ale przy odpowiednim wsparciu dana jednostka może swobodnie funkcjonować. Ważne, by stworzyć odpowiednie warunki, które wykorzystają istniejące możliwości i zdolności tych osób. Warto pamiętać, iż rehabilitacja osób z niepełnosprawnością, to zespół kompleksowych działań, w szczególności organizacyjnych, leczniczych, psychologicznych, technicznych, szkoleniowych, edukacyjnych i społecznych, zmierzających do osiągnięcia najwyższego poziomu funkcjonowania, jakości życia i integracji społecznej.

Tworzenie strategii działań na rzecz osób z niepełnosprawnością, realizacja zamierzonych celów i zadań, monitoring i ewaluacja, te elementy będą sprzyjać rozwiązywaniu problemów osób z niepełnosprawnością oraz w podejmowaniu działań mających na celu wspieranie i zaspokajanie podstawowych potrzeb tych osób. Opracowany program zawiera informacje na temat obecnej sytuacji w oparciu o dane z poprzednich lat oraz kluczowy plan działań, dotyczący wsparcia osób z niepełnosprawnością na lata 2021-2025. Wdrożenie tego programu pozwoli ponownie efektywnie inicjować korzyści skierowane do mieszkańców z niepełnosprawnością, a także do całej społeczności Powiatu Rybnickiego. Warunkiem efektywnej współpracy jest zaangażowanie i chęć współpracy całej społeczności powiatu oraz instytucji działających na tym obszarze.

Spis tabel

Tabela 1. Ogólna liczba ludności w powiecie rybnickim w latach 2017-2019	11
Tabela 2. Liczba osób z niepełnosprawnością w powiecie rybnickim od 16 roku życia w 2017 roku z jednym symbolem przyczyny niepełnosprawności – podział ze względu na gminę, stopień niepełnosprawności, wiek, płeć, poziom wykształcenia oraz zatrudnienie	12
Tabela 3. Liczba osób z niepełnosprawnością w powiecie rybnickim w od 16 roku życia w 2017 roku z dwoma symbolami przyczyny niepełnosprawności – podział ze względu na gminę, stopień niepełnosprawności, wiek, płeć, poziom wykształcenia oraz zatrudnienie	14
Tabela 4. Liczba osób z niepełnosprawnością w powiecie rybnickim od 16 roku życia w 2017 roku z trzema symbolami przyczyny niepełnosprawności – podział ze względu na gminę, stopień niepełnosprawności, wiek, płeć, poziom wykształcenia oraz zatrudnienie	16
Tabela 5. Liczba osób z niepełnosprawnością w powiecie rybnickim od 16 roku życia w 2018 roku z jednym symbolem przyczyny niepełnosprawności – podział ze względu na gminę, stopień niepełnosprawności, wiek, płeć, poziom wykształcenia oraz zatrudnienie	18
Tabela 6. Liczba osób z niepełnosprawnością w powiecie rybnickim od 16 roku życia w 2018 roku z dwoma symbolami przyczyny niepełnosprawności – podział ze względu na gminę, stopień niepełnosprawności, wiek, płeć, poziom wykształcenia oraz zatrudnienie	20
Tabela 7. Liczba osób z niepełnosprawnością w powiecie rybnickim od 16 roku życia w 2018 roku z trzema symbolami przyczyny niepełnosprawności – podział ze względu na gminę, stopień niepełnosprawności, wiek, płeć, poziom wykształcenia oraz zatrudnienie	22
Tabela 8. Liczba osób z niepełnosprawnością w powiecie rybnickim od 16 roku życia w 2019 roku z jednym symbolem przyczyny niepełnosprawności – podział ze względu na gminę, stopień niepełnosprawności, wiek, płeć, poziom wykształcenia oraz zatrudnienie	24
Tabela 9. Liczba osób z niepełnosprawnością w powiecie rybnickim od 16 roku życia w 2019 roku z dwoma symbolami przyczyny niepełnosprawności – podział ze względu na gminę, stopień niepełnosprawności, wiek, płeć, poziom wykształcenia oraz zatrudnienie	26
Tabela 10. Liczba osób z niepełnosprawnością w powiecie rybnickim od 16 roku życia w 2019 roku z trzema symbolami przyczyny niepełnosprawności – podział ze względu na gminę, stopień niepełnosprawności, wiek, płeć, poziom wykształcenia oraz zatrudnienie	28
Tabela 11. Ogólna liczba osób z niepełnosprawnością od 16 roku życia w powiecie rybnickim w 2017 roku – podział ze względu na stopień niepełnosprawności, wiek, płeć, poziom wykształcenia oraz ze względu na zatrudnienie	30
Tabela 12. Ogólna liczba osób z niepełnosprawnością od 16 roku życia w powiecie rybnickim w 2018 roku – podział ze względu na stopień niepełnosprawności, wiek, płeć, poziom wykształcenia oraz ze względu na zatrudnienie	31
Tabela 13. Ogólna liczba osób z niepełnosprawnością od 16 roku życia w powiecie rybnickim w 2019 roku – podział ze względu na stopień niepełnosprawności, wiek, płeć, poziom wykształcenia oraz ze względu na zatrudnienie	32
Tabela 14. Ogólna liczba osób z niepełnosprawnością do 16 roku życia w powiecie rybnickim w 2017 roku – podział ze względu na liczbę osób z liczbą symboli przyczyny niepełnosprawności, gminę oraz ze względu na wiek i płeć	34

Tabela 15. Ogólna liczba osób z niepełnosprawnością do 16 roku życia w powiecie rybnickim w 2018 roku – podział ze względu na liczbę osób z liczbą symboli przyczyny niepełnosprawności, gminę oraz ze względu na wiek i płeć	35
Tabela 16. Ogólna liczba osób z niepełnosprawnością do 16 roku życia w powiecie rybnickim w 2019 roku – podział ze względu na liczbę osób z liczbą symboli przyczyny niepełnosprawności, gminę oraz ze względu na wiek i płeć	36
Tabela 17. Ogólna liczba osób bezrobotnych z niepełnosprawnością (kobiety i mężczyźni) mieszkający w powiecie rybnickim w latach 2017-2019	38
Tabela 18. Osoby bezrobotne z niepełnosprawnością (kobiety i mężczyźni) mieszkający w powiecie rybnickim - podział ze względu wiek, wykształcenie i staż pracy ogółem	38
Tabela 19. Zestawienie środków z Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych na dofinansowanie z zakresu Rehabilitacji Społecznej za lata 2017 – 2019 w powiecie rybnickim	40
Tabela 20. Zestawienie środków z Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych na dofinansowanie z zakresu Rehabilitacji Zawodowej za lata 2017-2019 w powiecie rybnickim..	41
Tabela 21. Ogólne zestawienie wydatkowanych środków finansowych dofinansowanych z PFRON na rehabilitację społeczną i zawodową łącznie za lata 2017-2019	42
Tabela 12. Realizacja Pilotażowego programu „Aktywny samorząd” w latach 2017-2019	43
Tabela 14. Instrumenty i usługi adresowane dla osób z niepełnosprawnością oraz do ich pracodawców	53

Bibliografia

1. Chrzanowska I., *Pedagogika specjalna. Od tradycji do współczesności*. Impuls, Kraków 2015.
2. Chrząszcz K., *Funkcje asystenta studenta niepełnosprawnego w polskich uniwersytetach*. Uniwersytet Śląski w Katowicach, Wydział Etnologii i Nauk o Edukacji w Cieszynie, dysertacja doktorska, Cieszyn 2018.
3. Dykcik W., *Pedagogika specjalna*. Wydawnictwa UAM, Poznań 1998.
4. Gorajewska D., *Fakty i mity o osobach z niepełnosprawnością*, Integracja, Warszawa, 2006.
5. Milewski S., Czaplewska E., *Człowiek niepełnosprawny w świadomości współczesnych Polaków*, [w:] Aouil B. (red.): *Człowiek niepełnosprawny. Zagrożenia i szanse rozwoju*. Wydawnictwo Uczelniane WSP, Bydgoszcz, 1999.
6. Nowicki M., SWOT, [w:] Szymańska K. (red.): *Kompendium metod i technik zarządzania. Technika i ćwiczenia*. Oficyna a Wolters Kluwer business, Warszawa 2015.
7. Piekut – Brodzka D. M., Kuczyńska-Kwapisz J. (red.), *Pedagogika specjalna dla pracowników socjalnych*. Wydawnictwo APS, Warszawa 2004.
8. Raport o Stanie Powiatu Rybnickiego z roku 2019.
9. Regulamin Ośrodka koordynacyjno – rehabilitacyjno – opiekuńczego w Zespole Szkół Specjalnych im. W. Sherborne w Czerwionce – Leszczynach, Załącznik do zarządzenia nr 6.2018 z dnia 29 stycznia 2018r
10. Statut Domu Pomocy Społecznej pw. św. Józefa w Lyskach.
11. Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych w Powiecie Rybnickim na lata 2014-2023.
12. Ustawa z dnia 26 sierpnia 1997 roku o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych.
13. Ustawa z dnia 12 marca 2004 roku o pomocy społecznej.
14. Ustawa z dnia 19 lipca 2019 r. o zapewnianiu dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami.
15. Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Rybniku
<http://pcpr.rybnik.pl/183/projekt-unijny-aktywna-integracja-w-powiecie-rybnickim-na-lata-2018-2020.htm>